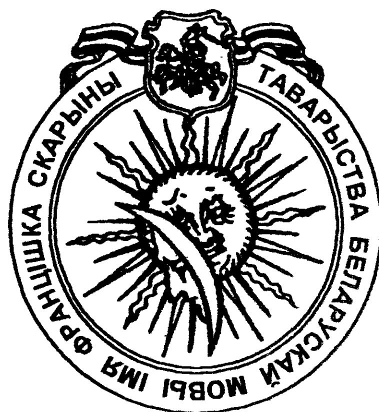
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года №46(483) 22 ЛІСТАПАДА 2000 г.

80 гадоў Слуцкаму Збройнаму Чыну

*26 лістапада спаўняецца 70 гадоў заснавальніку нацыянальнай беларускай гістарычнай літаратуры **Уладзіміру Караткевічу.** На яго кнігах вырасла тое пакаленне, якое ў 1991 годзе ўсё-такі дасягнула незалежнасці Беларусі, усталявала адвечныя нацыянальныя сімвалы і якое сёння пластаецца на вуліцах і плошчах, у прэсе і на мітынгах за гэтую незалежнасць і за гэтыя сімвалы.*

Фота з архіву БелТА.

Першы рэспубліканскі фестываль незалежнай прэсы

17-18 лістапада ў Менску прайшоў Першы Рэспубліканскі фестываль незалежнай прэсы, арганізаваны Беларускай асацыяцыяй журналістаў.

У фестывалі брала афіцыйны ўдзел 43 недзяржаўныя выданні Беларусі, пачынаючы ад "Народнай волі" і "Комсомольской правды в Беларусии" да рэгіянальных і мясцовых газет з розных куткоў краіны. Было прадстаўлена таксама і "Радыё Рацыя!.

Гасцямі фестывалю былі намеснік старшыні Літоўскага саюзу журналістаў Віліюс Каваляўскас, генеральны дырэктар рускага ПЭН-цэнтра Аляксандр Ткачэнка і дарадца старшыні Саюзу журналістаў Расеі Аляксандр Капейка.

Уразіла вялікая колькасць моладзі якая прадстаўляла многія выданні. Як падаецца, журфак не дарэмна штогод "куе журналісцкія кадры", за што была выказана падзяка дэкану факультэта журналістыкі БДУ Васілю Вераб'ёву, які таксама прысутнічаў на фестывалі.

Была арганізаваная выстава незалежнай прэсы, і прэзентацыя газет, якая ішла ў сур'ёзнай і жартоўнай форме, у залежнасці ад настрою.

"Наша слова" прэзентаваў рэдактар газеты Станіслаў Суднік.

Пад час фестывалю адбылося ўручэнне шматлікіх прызоў і падарункаў лепшым газетам і журналістам.

"Наша слова" было ўганаравана прызам Беларускага ПЭН-цэнтру, які ўручыў яго старшыня Карлас Шэрман.

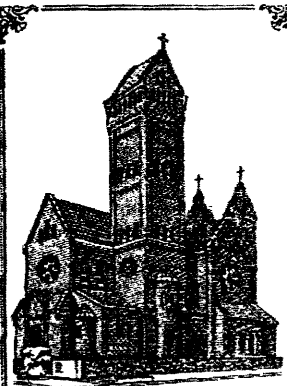
Прадстаўнікі Летувы і Расеі распавядалі пра свае праблемы. Так у Летуве прэса стала настолькі вольная, што зусім знікла канкурэнцыя – і спынілася развіццё. У раёнах засталося па адной высакакласнай газеце, астатнія зніклі.

У Расеі гранды друкаванага слова не могуць дайсці да глыбінкі. Там іх не

чытаюць, аддаючы перавагу мясцовым выданням.

Але праблемы Беларусі, дзе знікаюць журналісты, учыняюцца пагромы рэдакцый, ідзе эканамічнае і юрыдычнае ўдушэнне вольнага слова не ідуць ні ў якое параўнанне з праблемамі нашых суседзяў. Так было сказана. быццам беларускія ўлады рыхтуюць канфіскацыю абсталявання друкарні "Мэйджык", што ставіць вялікі пытальнік на існаванні каля 20 менскіх газетаў. Тым не менш Беларуская асацыяцыя журналістаў рук не апускае. Змаганне за вольнае слова працягваецца.

Сёлетняй восенню каталікі Беларусі святкуюць 90-годдзе Менскага Чырвонага касцёла. Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны шчыра віншуе пробашча Уладзіслава Завальнюка і ўсіх вернікаў парафіі Святых Сымона і Алены і жадае ім стойкасці ў вернасці Богу і адданасці Беларусі.

Да 70-годдзя Уладзіміра Караткевіча

Кінатэатр "Змена" запрашае:

20-25 лістапада а 14-й гадзіне мастацкая стужка "Хрыстос прызямліўся ў Гародні", "Беларусьфільм".

26 лістапада а 15 гадзіне - кінапраграма, прысвечаная 70-годдзю Уладзіміра Караткевіча, падрыхтаваная разам з ТБМ імя Францішка Скарыны.

Выступаюць: Алег Трусаў, старшыня ТБМ; **Кастусь Тарасаў**, гісторык-даследнік; а таксама адбудзецца дэманстрацыя новай дакументальнай стужкі **"Уладзімір Караткевіч. Мсціслаў"** (рэжысёр Ул. Арлоў) і фрагментаў з мастацкай стужкі **"Хрыстос прызямліўся ў Гародні"**.

Тыдзень Караткевіча на выставе ТБМ

З 20-га лістапада (панядзелак) кніжная выстава ТБМ, што месціцца ў Менску (Румянцава,13) распачала дэманстрацыю кніжных экспанатаў, прысвечаных 70-й гадавіне з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча. Апроч гэтага на выставе можна адшукаць, як новыя беларускія кнігі, так і каля 200 рарытэтных, а таксама новыя СД, відэа – і аўдыёкасеты, выцінанкі, календары, часопісы, значкі і інш. Выставу маецца зрабіць сталадзейнай. Працоўны час: 11.00 – 19.00, апорч выхадных.

Шаноўнае спадарства

На мінулым тыдні ў аддзяленнях сувязі з'явіўся-такі каталог падпіскі на I квартал 2001 года. Мы знаходзімся ў асноўным каталогу на старонцы 32. Цана на газету ізноў вырасла і складае цяпер 215 рублёў на месяц. Гэты пад'ём выкліканы ў асноўным чарговым павышэннем паштовых тарыфаў, якія для недзяржаўных газет у 4,5 разы большыя, чым для дзяржаўных.

Гэты рост, па ўсім відно, не апошні, таму мы заклікаем нашых прыхільнікаў падпісвацца адразу на квартал, а яшчэ лепш, на паўгода. Падпісны аркуш на паўгода мы змесцім у наступным нумары.

У каталогу на 2001 год для нашай газеты з'явілася графа ведамаснай падпіскі. Цяпер не павінна быць ніякіх перашкодаў для падпіскі на "Наша слова" ўстаноў і прадпрыемстваў. Тут цана за месяц -- 233 рублі, за квартал -- 699 рублёў.

Мы настойліва просім нашых сталым чытачоў, сяброў ТБМ, асабліва кіраўнікоў арганізацый ТБМ актывізаваць падпіску. Асаблівую ўвагу просім звярнуць на студэнцкія калектывы, на першыя курсы, дзе неабходна разам з арганізацыяй падпіскі арганізаваць стварэнне суполак ТБМ.

Будзьце з намі.

Ф. СП - 1 **Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь**

АБАНЕМЕНТ на газету / часопіс **63865** (індэкс выдання)

НАША СЛОВА (назва выдання)

На 2001 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
X	X	X									

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

ПВ	месца	літар

на газету / часопіс **63865** (індэкс выдання)

НАША СЛОВА (назва выдання)

Кошт	падпіскі	645 руб.	Колькасць камплектаў	1
	пераадрасоўкі	руб.		

На2001 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
X	X	X									

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча,ініцыялы)

Кастусю Акулу - 75

16 лістапада беларускаму пісьменніку Кастую Акулу, аўтару кнігі "Змагарныя дарогі" споўнілася 75 гадоў.

Сакратарыят ТБМ імя Францішка Скарыны віншуе спадара Кастуся з 75-годдзем і зычыць плёну на ніве служэння Бацькаўшчыне, каб усе яго змагарныя дарогі закончыліся ў цалкам незалежнай Беларусі.

З павагай да беларускай мовы

Вынікі перапісу насельніцтва ў 1999 годзе паказалі, што абсалютная большасць жыхароў Беларусі палічыла сябе беларусамі, а роднай мовай назвалі беларускую. Праўда, карыстаюцца ёю дома толькі 37 працэнтаў апытаных і 41 працэнт беларусаў, а ў грамадскіх месцах, думаю, яшчэ менш. Ды і чысцюткую нашую мову пачуць удаецца рэдка. Пераважае вядомая мешаніна дзвюх моў або "трасянка". Але ад гэтага нікуды не дзенешся, бо нашы мовы вельмі блізкія, роднасныя і змешванне іх непазбежнае пры цяперашнім засіллі мовы суседзяў. Калі б склаліся спрыяльныя ўмовы для нашай мовы, то людзям лёгка было б перайсці цалкам на яе, вярнуцца да чыстай матчынай мовы. Калі ж будзе панаваць рускамоўнае асяроддзе, дык яшчэ доўга свая мова застанецца мала выкарыстанай. Таму лічу нямэтазгодным і несправядлівым хоць неяк узаконьваць моўную "трасянку". Яе, трэба ўспрымаць, як рэальнасць, бо яна шырока распаўсюджана і чуецца паўсюдна, але нельга спрабаваць абвясціць нейкім дыялектам ці беларускім варыянтам рускай мовы.

Па дадзеных гэтага перапісу ў Ашмянскім раёне пражывае 37391 чалавек, беларусамі сябе палічылі 83 працэнты, роднай мовай назвалі беларускую 33507 апытаных або 89.7 прац. У тым ліку беларусы - 29863 з 30974, палякі -3213 з 4432, рускія - 270 з 1367, украінцы - 54 з 204, татары - 63 з 73, яўрэі - 9 з 13, цыганы 3 з 108, літоўцы -2 з 49, латышы 5 з 11, армяне - 3 з 33, башкіры - 2 з 5, малдаване -2 з 25, немцы - 7 з 12, 1 удмурт з 4.

Такое нацыянальнае становішча самавызначэнне і адносіны да беларускай мовы былі нечаканымі для ашмянцаў. У нас моцна пераважае каталіцкае насельніцтва, а старэйшае яго пакаленне лічыць сябе пераважна палякамі, таму іх колькасць чакалася большай. Але моладзь гэтае пытанне вырашае ўжо па-іншаму. А яшчэ здзівіла, што многія прадстаўнікі іншых нацыянальнасцяў за доўгі час пражывання ў беларускім асяроддзі, тым больш, калі тут нарадзіліся, вучыліся і працуюць, перанялі і нашу мову, па сутнасці, частка іх асімілявалася.

Вядома, і ў Ашмянах пераважная большасць грамадзян размаўляе на трасянцы, а ў дзяржаўных установах выключна на ёй. Безумоўна, і частка беларусаў (у нас каля 1100 асоб) лічаць ўжо роднай мовай рускую, бо думаюць, што на ёй гавораць і дзяцей сваіх вучаць. Але гэта выглядае ненатуральна. Таму абсалютная большасць карэнных жыхароў яе роднай мовай назваць не можа, бо ў іх ёсць свая, бацькоўская, хоць і не заўсёды ўжываная і часта незапатрабаваная. Гэта вынік русіфікацыі ў краіне за дзесяцігоддзі савецкага часу і інтэнсіўнай за апошняе пяцігоддзе кіравання нашай антыбеларускай улады.

Цяпер вярхоўнаму кіраўніцтву Беларусі патрэбна мяняць сваю моўную палітыку: спыніць усеагульную русіфікацыю, выпраўляць негатыўныя вынікі двухмоўя, рэальна падтрымаць беларускую мову на ўсіх узроўнях, дапамагчы беларусам ператварыць павагу да роднай мовы ў рэальнае яе ўжыванне ва ўсіх сферах грамадскага жыцця. Цяперашні курс вышэйшай улады РБ вядзе ў перспектыве да знішчэння беларускай мовы, калі ён будзе прадаўжацца без змяненняў у бок паляпшэння ўмоў для існавання беларускай мовы.

Міхась Пузіноўскі, г.Ашмяны.

Валянціна Выхота

Цяжкасці разумення для беларуса рускага перакладу нямецкіх словаў

(Заканчэнне. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Schicht *f* слой (слой)	**Glas** *n* (слоік) стеклянная банка
mit einem Schlag разом (адразу)	**zusammen** (разам) вместе
schlecht худой (благі, кепскі)	**mager** худой (худы)
schlecht дурной (дрэнны, благі)	**dumm** (дурны) глупый
schlecht дрянной (дрэнны, паганы)	**adgerissen** (драны) рваный
	gerieben драны на тарку (тертый на терку)
Schlucht *f* балка (лагчына)	**Balken** *m* балка (бэлька)
schmeicheihaft лестный (пахвальны)	**Treppen-** лестничный (лесвічны)
	Leiter- лестничный (драбінны)
Schnauze *f* рыло (рыла)	**Flaschenhals** *m* (рыла, рыльца) горлышко у бутылки
Schrot *m* дробь (шрот)	**Bruch** *m* дробь (дроб)
	Körnchen *n* (дробка) крупица
schüchtern sein робеть (баяцца)	**bunt sein** рабець (пестрець)
	kräuseln рябить воду (рабаціць)
Schwaden *m*, **Wolke** *f* клуб (клуб)	**Hüfte** *f* (клуб) бедро
schweben витать (лунаць)	**begrüßen** (вітаць) приветствовать
Schwelssung *f* сварка (зварка)	**Zank** *m*, **Streit** *m* (сварка) ссора
schwer von Begriff непонятливый (няцемлівы: някемлівы)	**unverständlich** непонятный (незразумелы)
selten редкий (рэдкі)	**flüssig** (рэдкі) жидкий
Sessel *m* кресло (крэсла, фатэль)	**Stuhl** *m* (крэсла) стул
Sklaven- невольничий (нявольнічны)	**Gewitter-** (навальнічны) грозовой
Sklavin *f* невольница (нявольніца)	**Ungewitter** *n* (навальніца) гроза
Sofa *n*, **Couch** *f* диван (канапа)	**Teppich** *m* (дыван) ковер
Span *m* щепка (треска)	**Prise** *f* щепотка (тры пальцы, шчопаць)
Speicher *m* склад (склад)	**Silbe** *f* (склад) слог
Sprache *f* речь (мова)	**Ding** *m* (рэч) предмет
stammig коренастый (каржакаваты)	**gründlich** коренной (каранны)
stechen жалить (джаліць, кусаць)	**bedauern** жалеть (шкадаваць)
Steppnaht *f* строчка (строчка)	**Zeile** *f* строчка (радок)
Stiefsohn *m* пасынок (пасынак)	**Sprößling** *m* (пасынак) побег
stillen утолить (заспакоіць)	**verstecken** (утуліць) спрятать
streuen трусить (церушыць)	**Angst haben** трусить (баяцца)
stuckweisen розниться (розніцца)	**Unterschied** *m* (розніца) разница
getrennt разно (асобна)	**verschieden** (розна) разлнчно
Stück- штучный (штучны)	**künstlich** (штучны) искуственный
srumpfsinnig werden дуреть (дурнець)	**unartig sein** (дурэць) шалить
Stunde *f* час (гадзіна)	**Zeit** *f* (час) время

Sülze *f* студень (халадзец)	**Januar** *m* (студзень) январь
Traum *m* грёза (мара)	**Gewitter** *n* гроза (навальніца)
überstreichen закрасить (зафарбаваць, замаляваць)	**hinzutun** (закрасіць) сдобрить, приправить
äberzeugen вразумить (пераканаць)	**verstehen** (разумець) поннмать
Ufer *n* берег (бераг)	**Saum** *m* (бераг) кайма
unerträglich невыгодно (нявыгадна)	**unbequem** (невыгодна) неудобно
ungestüm, toll буйно (шалёна)	**bedeucend** (буйна) крупно
untätig праздный (пусты, марны)	**feierkich** праздничный (святочны)
abschaffen упразднить (скасаваць)	
unterdrücken; vertuschen заминать (заминаць)	**stören** (замінаць) мешать
Unterhaltung *f* беседа (гутарка)	**Gastmal** *n* (бясeда) застолье
Unterlage *f*, **Streu** *f* постилка (падсцілка)	**Decke** *f* (посцілка) покрывало
untercheiden различать (адрозніваць)	**ausrechnen** (разлічваць) расчитывать
vergleichen сличать (параўноўваць)	**aufzählen** (злічыць) сосчитать
verraten предать (здрадзіць)	**verkaufen** (прадаць) продать
verschwinden исчезать (знікаць)	**kränkeln** (чэзнуць) чахнуть, хиреть
verspoten глумиться (здзекавацца)	**verderben** (глуміцца) портиться
versuchen пытаться (спрабаваць)	**fragen** (пытацца) спрашивать
wachsam зорко (пільна)	**Stern** *m* (зорка) звезда
wahrscheinlich наверно (напэўна)	**falsch** неверно (няправільна)
Walfisch *m* кит (кіт)	**Kitt** *m* (кіт) замазка
waschen стирать (мыць)	**wundreiben** стирать (змульваць)
Wäsche *f* стирка (мыццё)	**Küchenlappen** *m* (сціркa) кухонная тряпка
Wassermelone *f* арбуз (кавун)	**Kürbis** *m* (гарбуз) тыква
weglaufen убегать (уцякаць)	**hineinlaufen** (убягаць) вбегать
Weisse *f* белизна (белата)	**Wäsche** *f* (бялізна) бельё
(be) wahren хранить (захоўваць)	**begraben** хоронить (хаваць)
Werk *n* завод (завод)	**Rasse** *f*, **Gattung** *f* (заво, порода
wie, ebenso wie словно (нібы)	**mündlich** (слоўны) словесный
Wiege *f* люлька (калыска)	**Pfeife** *f* (люлька) трубка
kleine Wiese лужайка (поплаў)	**Pfütze** *f* лужа (лужына)
winseln скулить (скавытаць)	**umwerfen** (скуліць) свалить
Woche *f* неделя (тыдзень)	**Sonntag** *m* (нядзеля) воскресенье
Wohl *n* благо (дабро, карысць)	**schlimm** (блага) плохо
wohltuend благодатный (спрыяльны)	**dankbar** благодарный (удзячны)
wundervoll дивный (цудоўны)	**sonderbar** (дзіўны) странный
zerknittert мятый (пакамечаны)	**Minz-** мятный (мятны)
Zünder *m* запал (запал)	**Eifer** *m* (запал) пыл
Zunge *f* язык (язык)	**Sprache** *f* язык (мова)
zurückgeben вернуть (вярнуць)	**umdrehen** (вярнуць) поворачивать

Вячаслаў Кебіч пра беларускую мову

Былы прэм'ер-міністр Беларусі Вячаслаў Кебіч на пытанні карэспандэнта БДГ Сяргея Шапрана па праблематыцы беларускай мовы і беларускасці сказаў наступнае.

- Вашыя адносіны да таго, што ў краіне існуюць дзве дзяржаўныя мовы, забаронены нацыянальныя сімвалы?

- Да нацыянальных сімвалаў трэба адносіцца вельмі асцярожна. І мяняць іх кожны год – проста злачынна. Да таго ж, гледзячы, пра якія сімвалы ідзе гаворка.

- Беларускую мову вы адносіце да сімвалаў?

- Так. Але становішча, у якім яна сёння апынулася – гэта ізноў жа, цяжкая спадчына мінулага.

- Вы самі па-беларуску размаўляеце?

- Я закончыў дзесяць класаў беларускай школы. І раней размаўляў толькі па-беларуску. Таму мне не падабаецца, калі некаторыя адносяцца да беларускай мовы крайне пагардліва.

- А ці ёсць у Вас сябры сярод людзей, якіх мы адносім да нацыянальнай эліты?

- Ёсць, і вельмі шмат. Але навошта я буду называць імёны? Можа пакрыўдзіцца той, каго я раптам забуду.

- Дарэчы, якія вашыя адносіны да таго, што Васіль Быкаў вымушаны жыць за мяжой?

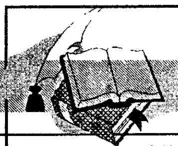
- Будучы прэм'ер-міністрам, я раз у год абавязкова сустракаўся з беларускай інтэлігенцыяй і літаратарамі. Быкаў заўсёды прысутнічаў на гэтых сустрэчах. І хоць характар у яго складаны, але мы знаходзілі агульную мову. Акрамя таго, трэба аддаць яму належнае - пісьменнік ён таленавіты. Думаю, што не толькі мы з вамі, але і многія зачытваліся яго творамі. Пра прычыны яго жыцця за мяжой мне цяжка меркаваць.

- Ці чытаеце вы тое, што піша Быкаў за мяжой?

- Канешне. І з задавальненнем гляджу па ТБ трылогію, пастаўленую паводле ягоных твораў.

- А ці падзяляеце вы той пункт гледжання, што Васіль Быкаў – гэта сумленне нацыі?

- Так, падзяляю. Аднак сумленне нашай нацыі не толькі Быкаў, але і Ніл Гілевіч, з якім мы, дарэчы, раней працавалі ў парламенце. Есць і іншыя не менш вартыя людзі.

У гэтыя дні тэатральная і літаратурная грамадскасць Рэспублікі Беларусь адзначае 80-годдзе з дня нараджэння вядомага драматурга, народнага пісьменніка Беларусі Андрэя Макаёнка. Андрэй Макаёнак аўтар шырока вядомых п'есаў "Лявоніха на арбіце", "Таблетку пад язык", "Зацюканы апостал", "Трыбунал". Паводле сцэнарыяў драматурга зняты фільмы "Рагаты бастыён", "Кандрат Крапіва".

Фота з архіву БелТА.

"Хельсінкі XXI"

12 лістапада ў Менску адбыўся ўстаноўчы сход рэспубліканскага грамадскага аб'яднання "Хельсінкі-XXI". Заснавальнікамі новай арганізацыі праваабарончага кірунку дзейнасці пажадалі стаць 123 грамадзяне Беларусі, прадстаўнікі 21 рэгіёну краіны ўлучна з усімі абласнымі цэнтрамі і сталіцай.

На сходзе былі абраныя кіраўнічыя і рэвізійны органы РГА "Хельсінкі-XXI" – Сойм, Рада і Кантрольная камісія.

У склад Сойму ўвайшлі такія вядомыя грамадскія дзеячы і пісьменнікі, журналісты і праваабаронцы як Святлана Алексіевіч, Сяргей Абадоўскі (г. Магілёў), Рыгор Барадулін, Жанна Літвіна, Аляксандр Мілінкевіч (г. Горадня), Аляксандр Патупа, Валянцін Тарас, Юры Хашчавацкі, Карлас Шэрман. Старшынём Сойму адзінагалосна быў абраны Аляксандр Патупа.

Рада была абраная ў складзе Барыса Звозкава (намеснік старшыні Рады), Ігара Кабаліка (г. Берасце), Івана Каліноўскага (г. Віцебск), Ігара Кузняцова, Жанны Радзівонавай, Ірыны Сакаловай, Віктара Тарабея (г. Петрыкаў, Гомельская вобласць), Уладзіміра Траццякова, Валерыя Філіпава (Старшыня Рады), Уладзіміра Халіпа і Арнольда Хількевіча (намеснік старшыні Рады).

На сваім першым пасяджэнні Рада РГА "Хельсінкі-XXI" зацвердзіла Святлану Барысенка (Мартаўскую) на пасадзе выканаўчага дырэктара арганізацыі.

Кантрольную камісію РГА "Хельсінкі-XXI" узначаліў Аляксандр Сакалоў, у яе склад увайшлі таксама Яўген Бубовіч і Ангеліна Масюта.

Сваю павагу да наватворнай арганізацыі засведчылі Алесь Бяляцкі (праваабарончы цэнтр "Вясна"), Алег Волчак ("Прававая дапамога насельніцтву"), Надзея Дударава (місія АБСЕ ў Беларусі), Вера Страмкоўская (ГА "Цэнтр па правах чалавека"), якія пажадалі прысутнічаць на Ўстаноўчым сходзе РГА "Хельсінкі-XXI" у якасці гасцей.

Ад дыпламатычнага корпусу прысутнічаў 1-ы сакратар Пасольства Германіі ў Беларусі сп. Хольгер Крэмер.

Прэс-цэнтр РГА "Хельсінкі-XXI"
Каардынаты для сувязі: пэйджар 211-00-00, аб. 80109; тэл. 229-69-60.

Запрашэнне да дыялогу

30 кастрычніка 2000 г. апоўдні, ва ўніверсітэцкім дворыку Белдзяржуніверсітэта, у рамках святкавання 79-й гадавіны гэтай навучальнай установы і "Дня Універсітэта" адбылося ўрачыстае адкрыццё помніка выдатным беларускім асветнікам Сымону Будныму і Васілю Цяпінскаму. Вельмі добра, што рэктар БДУ праводзіць паслядоўную праграму мастацкага ўвасаблення лепшых прадстаўнікоў Асветніцтва на Беларусі. Самая паважная вышэйшая навучальная ўстанова краіны штодзённа знаёміць сваіх студэнтаў з тытанамі духу, вялікімі падвіжнікамі беларускай культуры: Ефрасінняй Полацкай, Францішкам Скарынам, Міколам Гусоўскім. І вось да гэтай слаўнай кагорты далучыліся новыя прадстаўнікі-генератары гуманістычных рэфармацыйных ідэй на Беларусі XУІ ст.

Вельмі сімвалічна тое, што С. Будны і В. Цяпінскі прыпісаліся ў Белдзяржуніверсітэце. Менавіта яны былі сведкамі заснавання найстарэйшай навучальнай установы ў Беларускай дзяржаве, якая тады называлася Вялікае Княства Літоўскае, Віленскага універсітэта ў 1570 г.

Гэтыя выдатнейшыя постаці навукі і культуры сталі звязным звяном паміж двумя вышэйшымі навучальнымі ўстановамі нашай дзяржавы, сімвалам пераемнасці і захавання вялікіх традыцый Адраджэння.

Славуты асветнік таго часу Сымон Будны, разам з паплечнікам Лаўрэнціем Крышкоўскім, Мацеем Кавячынскім, пад патранатам князя Мікалая Радзівіла Чорнага, заснаваў друкарню ў Нясвіжы, дзе ў 1562 г. выдаў першую на тэрыторыі сучаснай Беларусі кнігу на беларускай мове – "Катэхізіс" – і шэраг іншых кніг, у якіх выявіў сябе як таленавіты філосаф і філолаг, гісторык і паэт.

Васіль Цяпінскі (Амельяновіч) быў паплечнікам С. Буднага ў гуманістычна-асветніцкай дзейнасці, падзяляў яго рэлігійныя і грамадска-палітычныя погляды, разам з ім адстойваў права дзяржавы і хрысціянскага грамадства весці справядлівыя войны супраць нашэсцяў і пагрозы тыраніі.

У 1570-х гадах ён на ўласныя сродкі заснаваў у сваім маёнтку Цяпіна друкарню і выдаў "Евангелле" са знакамітай прадмовай, якая адрозніваецца ад іншых вядомых прадмоў беларускіх стараадрукаў публіцыстычнай прыхільнасцю, патрыятычным запалам. У ёй асветнік ставіў пытанні ўздыму нацыянальнай культуры, школьнай справы, пісьменства, кнігадрукавання, умацавання грамадскіх пазіцый беларускай мовы.

З гістарычных крыніц вядома, што С. Будны і В. Цяпінскі неаднаразова сустракаліся, разам удзельнічалі ў антытрынітарскіх сінодах. З XУІ ст. дайшлі да нашага часу іх партрэтныя графічныя выявы.

Ідэя стварэння парнай скульптуры і сама канцэпцыя помніка, які ўвасабляе абодвух асветнікаў у момант дыялогу, плённага абмену думак належыць рупліўцу на ніве нашай Бацькаўшчыны Анатолю Беламу, які падараваў БДУ ужо некалькі скульптур (аб чым раней пісалася ў нашай прэсе). Ён жа стаў і кіраўніком гэтага праекту.

Рэктар Белдзяржуніверсітэта Аляксандр Казулін, як чалавек сучасных прагрэсіўных поглядаў, не толькі ўхваліў гэтую канцэпцыю, але і падтрымаў яе стаў яе гарачым прыхільнікам, таму што ён убачыў у ёй шмат таго новага, чаго раней не сустракалася ў ранейшых помніках.

Паводле гэтай канцэпцыі скульптурныя фігуры павінны былі мець памеры блізкія да антрапаметрычных – усяго 1,25 сярэдніх памераў чалавека. Кампазіцыя не павінна была ўзвышацца на высокім пастаменце над чалавекам і міжволі прыцікаць яго, а стаяць на нізкім стылабаце, проста на газоне на фоне дрэў, каб назіральнік адчуваў сябе на роўных з вялікімі асветнікамі.

Паміж С.Будным і В. Цяпінскім павінна было застацца свабоднае месца для шараговага "Шкаляра"– студэнта, які можа сесці паміж імі і далучыцца да дыспуту вялікіх людзей і тым самым між волі ўсвядоміць і сваю веліч, і свае патэнцыяльныя магчымасці стаць калі-небудзь і самому вялікім і праслаўленым. Як казаў філасаф, зносіны з героем мяняюць масштаб асобы.

Такі кірунак у манументальным мастацтве, дзе дапускаюцца прысутнасць гульні, жарту і непасрэднага ўдзелу самога назіральніка, хаця на Беларусі і новы, але ў Еўропе ён ужо заваяваў права на існаванне.

Ажыццявіў гэтую ідэю таленавіты і працавіты скульптар Ігар Голубеў, якому належыць цэлы шэраг помнікаў выдатным прадстаўнікам культуры Беларусі (нагадаем Я. Драздовіча, У. Караткевіча, Еўфрасінні Полацкай). У новай рабоце скульптар прадстае перад намі як майстар складанай скульптурнай кампазіцыі, якая спалучае ў сябе дынаміку і статыку, гістарычную дакладнасць і набліжанасць да сучаснасці.

На масіўнай дубовай ранесанснай лаве сядзяць два знакамітыя чалавекі. Аб чым яны гавораць? Можа аб адвечных філасофскіх праблемах – для чаго жыве чалавек?; для чаго існуе народ; для чаго існуе ўсё чалавецтва? А можа яны гавораць пра тое, як зрабіць шчаслівым і свабодным жыццё паспалітых людзей на Беларусі? Тут кожнаму назіральніку дано права ўявіць самому, аб чым ідзе дыялог і далучыцца да яго, таму што паміж суразмоўцамі мы адчуваем радасць адзінства мыслення, "інтэлектуальная дуга", якая замыкае кампазіцыю ў адзінае мастацкае цэлае і скіравана да нас, нашчадкаў. Гэты эфект дасягаецца мовай пластыкі, дынамічнымі разваротамі фігур, прасветленнасцю твараў.

Адзін з асветнікаў прадстаўлены ў аскетычным манаскім адзенні, другі – ў багатым шляхецкім убранні часоў еўрапейскага Ранесансу. Яны розныя, але іх аб'ядноўвае агульнасць ідэалаў, душэўная прыгажосць, пачуццё патрыятызму.

Талерантнасць, уменне весці дыялог, уважліва слухаць свайго суразмоўцу і атрымліваць ад яго нешта карыснае для сябе – вось што бракуе сучаснаму нашаму грамадству.

С. Будны і В. Цяпінскі не толькі даюць нам прыклад вялікай грамадзянскай талерантнасці і вялікай павагі да сваіх апанентаў, але запрашаюць і нас узяць удзел у іх дыялогу, бо на лаве паміж імі ёсць месца для кожнага з нас. Дык далучымся да іх і будзем такімі ж дабразычлівымі адзін да аднаго, як нашыя вялікія папярэднікі эпохі Адраджэння.

Першы з асветнікамі прысеў і сфатаграфаваўся рэктар БДУ. З гэтага дня кожны выпускнік універсітэта будзе мець свой аналагічны фотаздымак, як візітную картку alma mater.

У. Н.

Адбыўся чарговы семінар

У пачатку лістапада ў сядзібе Таварыства беларускай мовы адбыліся чарговыя заняткі семінару "Я магу жыць лепей". На заняткі прыйшлі людзі рознага ўзросту, даволі шматлікай была група студэнтаў Беларускага універсітэта культуры, Мінскага інстытута кіравання і інш. Сабраліся не толькі менчукі; прыехалі з Бараўлян, Ганцавіч, Клецку. Кожнаму хацелася навучыцца зрабіць істотныя змены ў сваім жыцці, палепшыць яго.

На працягу шасці гадзін два выхадныя дні людзі працавалі з інструктарам семінару спн. Людмілай Дзіцэвіч, усведамляючы асноўныя законы чалавечага жыцця. Навучэнцы з ахвотай выконвалі практыкаванні па амаладжэнні і раскамплексацыі, вучыліся рабіцца незалежнымі, набываць новы, больш шырокі і глыбокі погляд на праблему, шукаць не адзін, а некалькі шляхоў выйсця з сітуацыі, а сярод іх – самы эфектыўны. Слухачы займаліся пастаноўкай мэтаў для змянення свайго жыцця і выпрацоўвалі цверджанні, з дапамогай якіх змены павінны адчувацца ўжо на працягу 3-4 месяцаў у самых розных сферах жыцця: у кантактах з людзьмі, у фінансавых праблемах, аспектах здароўя, асаблівасцях характару. Заняткі суправаджаліся рашэннем цікавых і займальных задач і практыкаванняў.

Напрыканцы семінару можна было ўбачыць змены, што адбыліся з навучэнцамі. Рухі іх сталі больш упэўненымі, погляды больш смелымі, а выказванні больш незалежнымі.

Пасля семінару кожны навучэнец мае магчымасць наладзіць кантакты з інструктарам для індывідуальных кансультацый.

Наступныя заняткі плануецца правесці 25, 26 лістапада ў сядзібе ТБМ а 15-й гадзіне.

Наш карэспандэнт.

Беларуская паэзія: дзень сённяшні, або Незвычайны дыялог за кубачкам кавы

З музаю сучаснага паэта гамоніць крытык Алесь Бельскі

Бельскі Алесь Іванавіч – доктар філалагічных навук, прафесар БДУ. Аўтар манаграфій і кніг крытыкі "Пакуль баліць душа" (1995), "Жывая мова краявідаў" (1997), "Сучасная беларуская літаратура" (1997), "Свет ад травы да зор" (1998), "Краса і смутак"(2000), "Сучасная літаратура Беларусі" (2000), а таксама аповесці "Час акселерацыі" (зб."Карані", 1994), зборнікаў прозы "Ружовая знічка" (1994), "Хроніка смутку" (1999).

У кожнага паэта ёсць муза-апякунка. Дык вось незраўнёная пані – муза аднаго з нашых сучасных паэтаў – на колькі часу забылася на свайго абранніка, які нядаўна прыдбаў клопатную пасаду і пачаў ператварацца ў літфункцыянера, дый запрасіла мяне, літаратурнага крытыка, на кубачак кавы ў адну з менскіх кавярняў па праспекце, які носіць імя першадрукара Скарыны. Муза аказалася камунікабельнай і вельмі цікаўнай асобай, больш падобнай да прафесійнай журналісткі, што хоча, як мага больш, уведаць пра суразмоўцу, яго думкі і меркаванні. Яна слаўна і неяк загадкавашчыра ўсміхнулася, нібы жадала і мяне спакусіць пісаннем вершаў. Муза на тое і муза, думалася мне, каб натхняць на стварэнне шэдэўраў, а не дзеля таго, каб вось так лёгка і бяздумна спускацца на грэшную зямлю і сустракацца Бог ведае з кім – крытыкам, постаць якога ў вершатворцаў нярэдка выклікае агрэсію. Паверце, для мяне было адкрыццём, што муза сучаснага аўтара так пільна цікавіцца тым, што думае інтэрпрэтатар творчасці яе куміра ды іншых беларускіх паэтаў. Не ведаю, але, мажліва, усё ж такі гэтая гутарка музы з крытыкам, што я вырашыў узнавімць па памяці, будзе вартай чытацкай увагі (на інтарэс з боку выдаўцоў кнігі рэкордаў Гінеса мы не прэтэндуем).

М у з а: Хто яны, сучасныя паэты?

К р ы т ы к: Як у лесе дрэвы, так і паэты розныя. На аванпосце ўзвышаюцца магутныя дубы-асілкі, побач набірае моц падлесак, а вось там гонкая лірычная бярэзінка крыху воддаль кучаравіцца пышнымі рыфмамі клён, задушэўна шуміць-спявае меднастволая сасна. А пры лесе рвецца ўвысь экзатычны ясакар, трымаецца даўно асобна і годна. Падасіся ў літаратурны лес – а там порсткі і бясплодны ляшчыннік, які затуляе шлях, гушчар графаманаў, агрэсіўныя сухадрэвіны з колкімі галінамі. Вось такі ён, наш беларускі паэтычны лес.

М у з а: Перапрашаю, але параўнанне паэзіі з лесам не вельмі каб новае. Дый літаратурна-паэтычны свет гэткім быў і ўчора, і заўчора. А ці нельга паболей канкрэтыкі: хто ёсць хто, як піша, чым вылучаецца і г.д.

К р ы т ы к: Калі ласка. Вось наш старэйшына – вядомы паэт Ніл Гілевіч, прыхільнік грамадзянскай паэзіі, палымяны аратар, майстар публіцыстычнага верша.

Рыгор Барадулін таксама наш жывы класік, творца шырокага дыяпазону: і тэматычнага, і стылёва-выяўленчага. Піша ён, віртуоз метафары, пра маці і Беларусь, родную прыроду і каханне, Чарнобыль і на біблейскія матывы... Гэты паэт на сучасным этапе стварыў адметную лера-паэму пра Скарыну "Самота паломніцтва", вершы пра экзотыку Францыі і Кітая, натхнёны хваласпеў "вечнаму гораду" Ерусаліму. Ён складае вечаровыя пацеры і малітвы за свой народ, па-свецку і з гуманістычных пазіцый інтэрпрэтуе "кнігу быцця" Біблію – так нараджаюцца спойненыя адвечнай мудрасці "Псалмы Давідавы". А яшчэ Барадулін выступае як аўтар яркіх сатырычных мініяцюр, жанравую спецыфіку якіх вызначае арыгінальна – дурноты.

Гонар і еўрапейская знакамітасць сучаснай беларускай паэзіі – Алесь Разанаў, кнігі якога ў 90-я гады выйшлі ў перкладзе на нямецкую мову – "Знакі вертыкальнага часу", балгарскую – "Страшны суд", польскую – "Заваёўнікі", "Падарунак хроснай маці". А ў Беларусі на мяжы стагоддзяў выдрукавана асобнай кнігай яго выбранае "Танец з вужакамі" (1999). Ён, паэт філасофскага складу, імкнецца выя- [illegible] чалавечага быцця. Гэты творца дасягае ёмістых абагульненняў праз паэтызацыю рэчаў, прадметаў, прыродных з'яў і стыхій, пейзажных вобразаў. Асацыятыўныя паралелі і аналогіі, алегарычны падтэкст у яго творах заключаюць у сабе важную думку ці ідэю. Паэт часта звяртаецца да прыёмаў інтэлектуальнай гульні са словам, і ў выніку з'яўляюцца цікавыя і нярэдка дасціпныя філалагічна-літаратурныя практыкаванні ("Воўк", "Вецер", "Сонца", "Мароз" і інш.). А. Разанаў заснаваў і ўвёў у беларускую паэзію новыя разнавіднасці вершаванай формы – версэты, вершаказы, квантэмы, зномы.

У сучаснай паэзіі дамінуе традыцыйная плынь паэтаў – Максім Лужанін, Сяргей Грахоўскі, Юрась Свірка, Васіль Зуёнак, Юрка Голуб, Сяргей Законнікаў, Казімір Камейша, Галіна Каржанеўская, Мікола Мятліцкі, Алесь Пісьмянкоў... З'явіліся і свае постмадэрністы – Алесь Аркуш, Юрась Пацюпа і некаторыя іншыя. На жаль, небагата ў нас вершатворцаў, якія падвышалі б інтэлектуальны патэнцыял паэтычнага мастацтва, яго асацыятыўна-вобразныя і сінтаксічныя магчымасці. Відаць, адымі з першых у гэтым плане трэба назваць паэтаў складаных метафар і сімвалаў – Янку Юхнаўца і Надзею Артымовіч, якія належаць да пісьменнікаў беларускага замежжа: першы – далёкага (ЗША), другі аўтар – блізкага (Польшча).

Паэзія думкі, інтэлектуальных медытацый складае аснову змест паэзіі Алеся Наўроцкага, лірычна-філасофскія творы якога належыць, як сучаснасці, так і эпосе 60-х гадоў, калі паэт расхістаў звыклую сістэму вершаванай мовы.

Асацыятыўна-філасофская паэтыка вызначае аблічча паэмных твораў Уладзіміра Някляева "Прошча", "Саракавіны", "Індыя", а таксама паэтычных тэкстаў Галіны Булыкі, Андрэя Гуцава, Ігара Баярына,як двум апошнім аўтарам, то, на мой погляд, бракуе арганічнага выяўлення сябе ў нацыянальнай моўнай стыхіі, інакш не былі б іх строфы перасыпаны пярлінамі тыпу: "у вязенне да ветра", "вандраванне лёзных вясляроў", "жоўтага флёту жанглярoў" і інш.

М у з а: Адзін з беларускіх паэтаў казаў, што паэтаў у нас – нібы бяроз. І ўсё ж падаецца, што не згаданы іншыя цікавыя сучасныя аўтары. Ці не так?

К р ы т ы к: А я не збіраюся пералічваць паўсаюзу пісьменнікаў Беларусі, якія ствараюць вершаваную прадукцыю. Але пагаджуся, што адметных асобаў з ліку паэтаў у сучаснай літаратуры нямала. Трэба аддаць належнае жанчынам-паэтам. І не толькі дзеля шляхетнасці і такту. Свет лірыкі жанчын багаты на эмацыйна-псіхалагічныя адценні пачуцця.

Раіса Баравікова – песнярка кахання, голас яе вылучаецца сваёй спавядальнай шчырасцю ў выказванні інтымных перажыванняў, яна – асоба далікатная і надзвычай жаноцкая, вельмі тэмпераментна-імпульсіўная ў хвіліны душэўнага, асабліва драматычнага, узрушэння. Кнігі "Каханне", "Люстэрка для самотнай" і, у прыватнасці, драматычная паэма "Барбара Радзівіл" раскрываюць складаны свет любоўных пачуццяў і страсцей, аўтарскую філасофію кахання.

Вельмі рэдка друкуецца Люба Тарасюк. На сённяшні дзень яна выдала ўсяго адну паэтычную кніжку, і то даўно – "Смага ракі" (1983). І хоць у нас ёсць аўтаркі, якія выдалі каля дзесятка зборнікаў лірыкі, Л. Тарасюк можна без ваганняў паставіць у шэраг з паэткамі, якія маюць гучныя імёны. Амаль кожны яе новы верш – гэта эстэтычна паўнавартасны тэкст, прывабны глыбокай асабовасцю пачуцця і паэтычных вобразаў, як, да прыкладу, гэтыя радкі з васьмірадовіка "Рэўнасць":

Чырвонае сонца раптоўна агнём паміpae
За сіняй сцяною аблокаў і блізкай разлукі.
Рысь рэўнасці рвецца ўздагон небакрою
І скочыць гатова ў агонь паўз няпэўныя рукі.

Чырвонае сонца... чырвонае сэрца – згарае.

Шкада аматара паэзіі, які, скажам, абмінуў творчасць Людмілы Рублеўскай ці Ірыны Багдановіч, для якіх уласціва рамантычная паэтызацыя беларускай даўніны, постацяў знакамітых гістарычных асоб. Рэлігійна-медытатыўная і духоўныя шуканні вызначаюць пафас паэтычных кніг "Цвінтар" і "Капліца" Валянціны Аксак, "Вялікдзень" Ірыны Багдановіч.

Асабіста мне імпануе сваёй раскаванай графікай і вобразнай метафорыкай лірыка Людкі Сільновай. Яна смела ідзе на фармальныя эксперыменты (імаё – форма японскага верша, рысасловы ды іншае), а яшчэ ўмее думку-пачуццё, кажучы яе паэтычным радком, загарнуць "у паперчыны хрусткія слоў":

А як прыйдзе Ноч,
Ружаў грому з неба нарву
На тонкіх, бліщчастых маланках...

Вобраз у яе вершах запамінаецца яркай асацыятыўнасцю, інтэлектуальнай насычанасцю: "Вуліца – вулей, // вуліца – лучыць", "У жалезных капсулах // Людзі едуць адусюль...". Эмоцыя і інтэлект – гэта проста рэдкая спалучнасць у паэзіі жанчын!

А яшчэ вельмі арыгінальныя беларускія паэткі Ніна Мацяш, Данута Бічэль-Загнетава, Антаніна Хатэнка...

М у з а: Я не хварэю на рэўнасць, але мо ўжо і досыць гаварыць пра жанчын. Пасьоль і так чуецца – наступнае стагоддзе стане часам спраўджвання феміністычных памкненняў у сусветным маштабе. А ці не пагражае гэтая глабальная тэндэнцыя беларускай паэзіі – дужы пол зробіцца, даруйце, рарытэтам ці экалагічна рэдкім індывідам?

К р ы т ы к: Не думаю, шаноўная. Паэт – з'ява духоўная, гэта тая "крыніца святла", якая выпраменьвае красу і захапленне, любоў і музыку... Тонкую матэрыю духу, як сёння, так і надалей будуць увасабляць паэты-мужчыны.

У гэтым звязку адразу згадваецца элегантная, вытанчаная лірыка Леаніда Дранько-Майсюка. Ён любіць лёгкія імпрэсіяністычныя фарбы, надзвычай пранікнёна інструментуе паэтычны радок, акрылены "музыкай пульсацый" (выраз У. Дубоўкі). Галоўная лірычная тэма гэтага паэта-эстэта – каханне.

Або вось яшчэ мастакі слова, лірыка якіх – сапраўды магічны крышталь. Леанід Галубовіч – паэт моцнай эмацыйнай энергетыкі, які ў апошні час схільны да складанага самапазнання і філасофскіх разважанняў. Алесь Чобат – па-беларуску шляхетны, з непаўторным лексіка-вобразным і пачуццёвым ладам мыслення. Характэрно і маляўнічасць фарбаў слова, прастор аўтарскай думкі – завабліваюць у паэтычны свет Міхася Скоблы. Вельмі спеўны лірык і смелы архітэктар верша Эдуард Акулін...

М у з а: А мо лепш пагаворым не пра "правільных", "узорных" паэтаў, а пра непрыкаяных ды скандальных. Ці трэба нагадваць іх імёны?

К р ы т ы к: Чаму ж не, можна і пагаварыць. Тым больш, што, нягледзячы на нейкія іх асабістыя жыццёвыя ўскладненні, ад гэтага яны не перастаюць быць паэтамі.

Вось, калі ласка, Мікола Купрэеў, якому лёс вельмі не спагадаў. Ад выхаду яго першага зборніка "Непазбежнасць" да апошняй па часе кнігі "Правінцыйныя фантазіі" (1995) мінула дваццаць восем гадоў. Пра гэтага паэта як бы забылі, а сёння яго перакладаюць у Маскве, у Беларусі літаратурныя выданні таксама з ахвотай друкуюць. Чаму? Бо ў яго творах відаць самаахвярнасць душы, яе жывы рух. Гэта лірыка ўнутрана глыбокай асобы, свет якой праўдзівы і адкрыты для нас сваім настроем і нейкай пракаветнай беларускай шчырасцю. У паэтычным свеце Купрэева ціха і светла, самотна і роздумна. А ў жыцці сапраўды так: паэт унутрана неўладкаваны, у чымсьці непрыкаяны, круціць яго жыццёвы лёс.

Вершаваныя нізкі Анатоля Сыса "Песні пра каханне" і "Песні пра сына" – з даволі прыкметных у сучаснай паэзіі. Цікавасць да таго, што друкуе гэты паэт, падвышаецца скандальнасцю яго персоны – пад чадам хмелю ён учыняе рознае. "І пасля гэтага ён яшчэ нешта піша", - сёй-той думае, сустракаючы на старонках перыёдыкі імя Сыса. У адным з твораў, якія ахвяруе згаданаму М.Купрэеву, ён адчувае блізкароднасць духу са сваім старэйшым літаратурным таварышам: ***"... хто ж мяне па начох // прычынаць будзе вершам?"*** А.Сыс, колішні лідэр маладой паэзіі другой паловы 80-х – пачатку 90-х гадоў, амаль перастаў друкавацца, аднак усё яшчэ здольны зрэдку падарыць сапраўдны глыток паэзіі. Найперш маю на ўвазе такія творы, як верш "Надта хочацца ў вырай...". Найчацей у паэтычных тэкстах А.Сыса – душэўны хаос, цяжкая надломленасць пачуцця і туга.

Ну а самы экстраардынарны і скандальны аўтар – Славамір Адамовіч, які выдаў выбранае "Плавільшчыкі расы" (1999) і апынуўся ў Амерыцы. Яго ў беларускім друку называюць паэтам-правакатарам, а нехта абвяшчае проста паэтам-хуліганам. І, мабыць, не толькі з-за скандальнага верша "Убей президента!", напісанага на рускай мове. А, відаць, яшчэ і таму, што ён правакуе звыклую і ў чымсьці застаялую чытацкую свядомасць смеласцю вобразаў і тэм, інтымнай шчырасцю, агаляючы патаемныя, далёка не анёльскія жаданні, паэтызуючы пластыкавыя бомбы, кінжал, тэрор ці яшчэ што-небудзь – напрыклад, акт мастурбацыі. "Турэмныя" вершы, напісаныя паэтам у так званай менскай "амерыканцы", з'яўляюцца адмысловай падзеяй сучаснасці, паколькі нічога падобнага пасля "лагерных" твораў былых вязняў ГУЛАГу ў нашай літаратуры не друкавалася. С. Адамовіч, аднак, паэт, які вышэй за ўсё ставіць нязмушанае і свабоднае выяўленне. Вось хаця б яго радкі пра каханне:

Я прыйшоў.
Ты рабі, што трэба:
Альбо выплаві з мяне срэбра
На сваім залатым агні.

(Заканчэнне гутаркі на старонцы 6.)

80 гадоў Слуцкаму Збройнаму Чыну

Слуцкі збройны чын 1920 года ўвайшоў у гісторыю нашага народа як яркая старонка ў справе барацьбы за незалежнасць Беларусі. Асноўнай ідэяй збройнага чыну была ідэя незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі. Асноўным чыннікам беларускага змагання было сялянства, якое ўзначаліла народная, нацыянальна свядомая інтэлігенцыя. Беларускае сялянства таксама бараніла сваё сацыяльнае становішча ад аграрнай палітыкі савецкай улады ("ваеннага камунізму"), якая суправаджалася канфіскацыяй прадуктаў харчавання, коней, кароў і масавымі рэпрэсіямі карных органаў Савецкай улады ў дачыненні да беларускага сялянства.

Слуцкае паўстанне адбылося ў канцы савецка-польскай вайны 1919 – 1920 г. г. У час другога наступу польскіх войскаў на Беларусь, пасля паразы Чырвонай арміі пад Варшавай, пасля вулічных баёў 11 кастрычніка 1920 г. яны зноў занялі Слуцк (раней яны валодалі горадам з 10 жніўня 1919 г. да 15 ліпеня 1920 г.) і прасунуліся на 25 кіламетраў на ўсход ад горада, дзе спыніліся праз 6 дзён пасля падпісання 12 кастрычніка 1920 г. перамір'я ў Рызе без удзелу прадстаўнікоў Беларусі. Паводле умоў перамір'я ўстанаўлівалася дзяржаўная мяжа паміж Польшчай і Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікай Беларусі (ССРБ) за 40-45 кіламетраў на захад ад Слуцка. Польскія войскі заставаліся на занятай тэрыторыі ССРБ да заключэння асобага пагаднення аб іх адводзе за лінію мяжы. Пасля іх адводу паміж польскімм войскамі і Чырвонай арміяй утваралася нейтральная зона ў 30 кіламетраў – па 15 кіламетраў ад лініі дзяржаўнай мяжы з кожнага боку, куды ні Чырвоная армія, ні польскія войскі заходзіць не мелі права. Нейтральная зона была ліквідаваная толькі пасля падпісання канчатковага мірнага дагавору, умовы якога яшчэ больш за 5 месяцаў абмяркоўваліся на перамовах у Рызе (дагавор паміж савецкай Расіяй і Польшчай, без удзелу ССРБ, быў падпісаны ў Рызе 18 сакавіка 1921 г.).

Пасля падпісання пагаднення аб перамір'і, у лістападзе 1920 г. нейтральная зона была ўтворана і на тэрыторыі Слуцкага павету: значная частка цяперашніх Капыльскага і Салігорскага раёнаў з савецкага боку, Нясвіжскага і Клецкага раёнаў з польскага.

Узначальваў выступ беларусаў на Случчыне супраць падзелу тэрыторыі Беларусі паміж Расіяй і Польшчай і ўтварэння ма- [illegible] беларускага савецкага ўраду Беларускі нацыянальны камітэт у Слуцку, які аднавіў сваю дзейнасць пасля заняцця Слуцка польскімі войскамі. У складзе Беларускага нацыянальнага камітэту існавалі групы розных палітычных поглядаў, што выклікала рознагалоссі і адмоўна адбілася на далейшым ходзе падзей. У Беларускім нацыянальным камітэце былі прыхільнікі генерала Станіслава Булак-Булаховіча, прадстаўнікі Беларускай партыі сацыяльстаў-рэвалюцыянераў (БПС-р) і іншыя. Першыя выступілі за саюз з Польшчай, другія – за поўную незалежнасць Беларусі і ад Польшчы і ад Расіі. Некаторыя дзеячы ("масквафілы") былі схільныя да пагаднення з савецкай Расіяй.

Польскія вайсковыя ўлады толькі ў пачатку лістапада 1920 г. перадалі цывільную ўладу ў горадзе і павеце Беларускаму нацыянальнаму камітэту, пасля таго, як яго склад быў зменены. Ад кіраўніцтва камітэтам былі адхілены беларускія эсэры, а старшынёй яго абраны Арсень Паўлюкевіч, прыхільнік саюзу Беларусі з Польшчай. Ён абапіраўся на начальніка беларускай міліцыі, створанай у павеце для аховы парадку, колькасцю ў 500 чалавек (з рэзервам да 5 тысяч чалавек) паручніка Яна Мацэлі.

У гэты ж час у валасцях і вёсках Слуцкага павету дэмакратычным шляхам, без ціску зверху былі выбраныя адпаведныя беларускія нацыянальныя камітэты, якія замянілі прызначаных польскімі ўладамі войтаў у валасцях і солтысаў у вёсках. Прадстаўнікі партыі беларускіх сацыялістаў-рэвалюцыянераў вырашылі склікаць Беларускі з'езд Случчыны, каб легальна ўстанавіць выбраную ўладу. Былі праведзены выбары дэлегатаў на з'езд Случчыны: па 5 прадстаўнікоў ад кожнай воласці і па 1 прадстаўніку ад беларускіх культурна-асветніцкіх гурткоў, што існавалі ў горадзе і вёсках.

Беларускі з'езд Случчыны адбыўся 14-15 лістапада 1920 г. у Слуцку ў вялікай зале дома Эдварда Вайніловіча. 107 дэлегатаў ад Слуцка і 15-ці валасцей павету і ад гурткоў мелі права вырашальнага голасу, і 10 дэлегатаў – дарадчага голасу.

Кіравалі з'ездам беларускія эсэры, якіх падтрымлівала большсць дэлегатаў. Актыўны ўдзел у рабоце з'езду прымаў Павел Жаўрыд, прызначаны Найвышэйшай радай Беларускай Народнай Рэспублікі камісарам на Случчыне. 14-га лістапада з'езд прыняў рэзалюцыю, у якой вітаў Найвышэйшую раду БНР і заявіў рашучы пратэст супраць савецкай улады ў Беларусі як "чужацкай". Асноўным зместам рэзалюцыі быў заклік да беларускага народа ўзняць паўстанне "супраць акупацыі" за назалежную Беларусь.

Беларускі з'езд Случчыны абраў Беларускую раду Случчыны ў складзе 17 чалавек на чале з Уладзімірам Пракулевічам, даверыў ёй цывільную ўладу ў горадзе і павеце і даручыў арганізацыю беларускага нацыянальнага войска. Беларуская рада Случчыны лічылася часовым органам улады аж да ўтварэння выбарнага органа на ўсёй Беларусі. У складзе рады было 8 беларускіх эсэраў на чале з Ул.Пракулевічам і прадстаўнікі іншых груповак, у тым ліку прыхільнікі С.Булак-Балаховіча. Рада Случчыны пачала дзейнічаць з 16 лістапада, а з 17 лістапада і яе прэзідыюм з 5 асобаў. Была створана тройка з сяброў рады – П. Жаўрыд, капітан А. Анцыповіч і паручнік Я. Мацэля, якія пачалі фармаваць войска. Іншыя сябры Рады займаліся арганізацыяй розных цывільных устаноў. За некалькі дзён утварылася аснова беларускага войска і органы нацыянальнай дзяржаўнай улады БНР у Слуцкім павеце.

21 лістапада Рада выдала дэкларацыю, у якой абвяшчаліся мэты яе дзейнасці: "1. Беларусь павінна быць вольнай, незалежнай рэспублікай у яе этнаграфічных межах. " ...Слуцкая Рада дэкляруе цвёрда стаяць за незалежнасць роднай Беларусі і бараніць інтарэсы сялянства ад гвалту з боку чужаземных захопнікаў. 3. У выпадку патрэбы Слуцкая Рада будзе бараніцца нават сілаю аружжа, нягледзячы на лічбавую перавагу ворага".

Была сфармавана 1-я Слуцкая брыгада стральцоў войскаў Беларускай Народнай Рэспублікі ў складзе 2-х палкоў – 1-га Слуцкага і 2-га Грозаўскага, якія складаліся першапачаткова з 4 тысяч чалавек. Потым яе склад пабольшыўся за кошт добраахвотнікаў. Разам з рэзервам Слуцкая брыгада налічвала 10 тысяч чалавек. Брыгада была пяхотная, яе палкі падзяляліся на батальёны, а батальёны на роты. Батальёны былі асноўнымі баявымі адзінкамі. У складзе брыгады знаходзіўся конны аддзел, а таксама палкавыя абозы і збройная майстэрня. У палках былі створаныя палкавыя штабы. Арганізаваны штаб брыгады, аддзелы выведкі і контрвыведкі пры ім. Дзейнічалі палявы шпіталь і вайсковы суд. Выдавалася газета. Камандзірам брыгады быў прызначаны капітан Анастас Анцыповіч, камандзірам 1-га палка – капітан Павел Чайка, 2-га палка – капітан Лука Семянюк. 1-ы полк фармаваўся ў Слуцку, 2-гі – у мястэчку Грозаве.

14 лістапада 1920 г. было падпісана адмысловае пагадненне паміж польскай і расейскай вайсковымі дэлегацыямі аб вывадзе польскіх войскаў з тэрыторыі Случчыны, а сам вывад пачаўся 22 лістапада. 24-га лістапада польскія войскі пакінулі Слуцк, а 29 лістапада часткі Чырвонай арміі выйшлі на новую дэмаркацыйную лінію: мястэчка Вызна – мястэчка Леніна і занялі горад Слуцк. Да канца лістапада Савецкія войскі выйшлі на лінію ад Леніна на рацэ Случ да Турава. Паколькі дастатковую абарону Слуцка арганізаваць не паспелі, Слуцкая Рада прыняла рашэнне, а камандаванне Слуцкай брыгады выдала загад 24 лістапада пакінуць Слуцк і збірацца ў мястэчку Семежава, што знаходзілася ў нейтральнай зоне.

Баявыя дзеянні паўстанцаў пачаліся 27 лістапада. У першы ж дзень падраздзяленні 1-га Слуцкага палка пачалі налёты на палявыя варты, заставы і месцы размяшчэння 8-й стралковай дывізіі Чырвонай арміі. Штодзённыя бесперапынныя атакі вяліся на фронце 1-га Слуцкага і 2-га Грозаўскага палка на ўчастку працягласцю 60 кіламетраў. Асабліва моцна паўстанцы атакавалі на ўчастку Капыль-Цімкавічы-Вызна. Баі ішлі каля вёсак Садавічы, Быстрыца, Лютавічы, Морыч, мястэчкаў Капыль і Вызна.

Камандаванне 16-й Савецкай арміі вырашыла ачысціць нейтральную зону ад паўстанцаў. Польская дэлегацыя ў Рызе дала дазвол на ўваход з 4 снежня на тры дні савецкіх войскаў у нейтральную зону. На працягу месяца, пакуль доўжылася паўстанне, польская дэлегацыя на мірных перамовах у Рызе неаднаразова дазваляла савецкім часцям заходзіць у нейтральную зону па абодва бакі ад дзяржаўнай мяжы, каб перамагчы паўстанцаў. Аднак дзеянні Чырвонай арміі не мелі вялікіх вынікаў. Камандаванне Слуцкай брыгады вывела галоўныя сілы з-пад удару Савецкіх войскаў. Толькі ў раёне Семежава частка паўстанцкіх падраздзяленняў была разбіта і 7 снежня адкінута за польскую дэмаркацыйную лінію.

У гэты час у кіраўніцтве брыгады адбыліся змены. Камандзір 1-га Слуцкага палка капітан П.Чайка быў арыштаваны па абвінавачванні ў здрадзе. Ён спрабаваў перадаць пакет з дакументамі на савецкі бок. Рада Случчыны сабралася на надзвычайнае паседжанне і паставіла зрабіць змены ў камандаванні. Чайка, не чакаючы суда, уцёк з-пад варты на савецкі бок у Слуцк. Аднак там ён быў арыштаваны за здраду і пасля прыгавору савецкага ваенна-палявога суда расстраляны.

Рада Случчыны адхіліла з камандных пасадаў прыхільнікаў Булак-Балаховіча. 3 снежня 1920 г. камандзірам брыгады быў прызначаны штабс-капітан Антон Сокал-Кутылоўскі, а камандзірам 1-га палка – падпалкоўнік Гаўрыловіч. Рада Случчыны часова перадала новаму камандзіру брыгады дыктатарскія паўнамоцтвы.

Баі працягваліся. У камунікаце штабу 1-й Слуцкай брыгады войскаў БНР ад 4 снежня 1920 года паведамлялася: "Рота стральцоў нашых войск пры націску чырвоных на Семежава была акружана ў засценку Вялікі і Малы Страпінь.

Рота прарвалася праз рады чырвоных і адышла ў напрамку Вялікі Ротан. У гэтым месцы рота ўначы наткнулася на бальшавіцкі карны аддзел. Забілі камандзіра і 15 чырвонаармейцаў узялі ў палон. Захоплена канцылярыя аддзелу і забраны гурт скаціны і коней, што зрэквізавалі бальшавікі ў сялян в.Вялікі Ротан (у сем'яў дэзерціраў). Усё зрэквізаванае было аддадзена сялянам".

5 снежня камунікат паведамляў: " Адбыліся цяжкія баі пад Капылём і Семежавам. Беларуская рота цэлы дзень бараніла м. Вызну супраць цэлага бальшавіцкага батальёну, які меў некалькі кулямётаў. З-за недахопу патрэбных сродкаў абароны аддзел прымушаны быў адступіць на Захад. Бальшавікі панеслі значныя страты. З боку беларусаў таксама шмат параненых. У беларускім войску адчуваецца недахоп аружжа і амуніцыі".

Цяпер штаб Слуцкай брыгады знаходзіўся ў вёсцы Грыцэвічы, у 2 кіламетрах ад ракі Лані, у нейтральнай зоне, але ўжо на тэрыторыі, якая адыйшла да Польшчы паводле папярэдніх умоў мірнай дамовы. Пасля вяртання савецкіх частак з нейтральнай зоны за сваю дэмаркацыйную лінію паўстанцы вярнуліся на свае пазіцыі і зноў пачалі нападаць на перадавыя аддзелы Чырвонай арміі. Аднак агульнае становішча паўстанцаў пагоршылася. Не хапала зброі, амуніцыі і харчавання. Пачалася эпідэмія тыфу, а лекаў не хапала. Тым не менш жаўнеры Слуцкай брыгады беларускага войска працягвалі барацьбу.

Толькі ў раёне Семежава частка аддзелаў паўстанцаў была разбіта і 7 снежня перайшла польскую дэмаркацыйную лінію. Пры гэтым польскія вайсковыя ўлады разброілі 30 афіцэраў і 400 жаўнераў з дзвюх рот Слуцкай брыгады.

У ноч на 10 снежня выведны аддзел стральцоў зрабіў налёт на вёскі Крывасёлкі і Навасёлкі, захапіўшы ў палон 28 чырвонаармейцаў. У ноч на 12 снежня беларускі аддзел разведкі атакаваў вёску Старынь. Было ўзята ў палон 10 чырвоных і танспарт збожжа, адабраны ў мясцовых сялян. Збожжа было вернута ўласнікам.

Быў распачаты наступ на мястэчкі Семежава і Вызна. У ноч на 13 снежня дзве роты пры дапамозе кавалерыйскага аддзелу занялі з боем мястэчка Семежава, знішчыўшы савецкі карны аддзел. Вораг страціў 50 чалавек забітых і параненых. Але потым з боем беларускія жаўнеры вымушаны былі адступіць. Штаб Слуцкай брыгады перамясціўся ў вёску Морач (у 20 кіламетрах на захад ад Вызны).

(Заканчэнне на старонцы 6)

80 гадоў Слуцкаму Збройнаму Чыну

(Заканчэнне. Пачатак на староньцы 5.)

У наступных баях у ноч на 18 снежня жаўнеры Слуцкай брыгады зноў занялі мястэчка Семежава і навакольныя вёскі. Было ўзята 25 палонных і ў якасці трафеяў 1 кулямёт з набоямі, шмат стрэльбаў, набояў, гранатаў, палявая кухня, транспарт з коньмі. А ў наступную ноч было з боем зноў узята мястэчка Вызна. Пры гэтым чырвоныя войскі панеслі значныя страты. 50 чырвонаармейцаў было забіта і шмат паранена, а таксама захопленыя вайсковыя трафеі. Жаўнеры Слуцкай брыгады прасунуліся на ўсход ад Вызны. Савецкае камандаванне сабрала вялікія сілы, каб перамагчы случчакоў. 19 снежня войскі Чырвонай арміі пачалі агульны наступ, каб ліквідаваць узброенае паўстанне. У гэты ж дзень чырвонымі было адбіта мястэчка Вызна. Паўстанцы пачалі адыходзіць на захад да вёскі Смолічы (у 10 кіламетрах на захад ад Вызны). 19 і 20 снежня яны былі адцесненыя да ракі Морыч. 20 снежня чырвоныя выбілі беларускіх жаўнераў з Семежава.

А ў гэты час па ўзгадненню савецкай і польскай дэлегацый на мірных перамовах ў Рызе, войскам Чырвонай арміі дазвалялася ўвайсці ў нейтральную зону і праследаваць паўстанцаў нават на польскай тэрыторыі.

Штаб Слуцкай брыгады вымушаны быў перабірацца ў вёску Заастравечча (Клецкі раён) каля ракі Лані, за якой стаялі польскія войскі. Як сведчыць у сваіх мемуарах Эдвард Вайніловіч, польскія войскі нават адступілі ад сваёй дэмаркацыйнай лініі (у 15 кіламетрах на Захад ад дзяржаўнай мяжы), каб толькі даць магчымасць Чырвонай арміі разграміць беларускіх жаўнераў ужо на польскай тэрыторыі.

Рада Случчыны, улічваючы недахоп зброі, боепрыпасаў і харчавання ў падраздзяленнях брыгады, прыняла змерканне аб пераходзе войскаў Слуцкай брыгады праз раку Лань. Перад самым пераходам 1-ы Слуцкі полк за ўдзел у баях атрымаў ад Рады палкавы сцяг залацістага колеру з выявай Пагоні. На ім быў надпіс: "Першы Слуцкі полк Беларускай Народнай Рэспублікі".

28 снежня 1920 года асноўныя сілы Слуцкай брыгады перайшлі раку Лань: 1-ы Слуцкі полк, 2-і Грозаўскі полк і штаб брыгады. Жаўнеры і афіцэры былі абяззброеныя і інтэрніраваныя ў раён мястэчка Сіняўка польскімі вайсковымі ўладамі. 31 снежня Лань перайшоў апошні аддзел Слуцкай брыгады. Але са складу брыгады адзін батальён (каля 400 чалавек) на чале са сваімі афіцэрамі застаўся ў нейтральнай зоне для працягу ваенных дзеянняў партызанскага характару асобнымі групамі па 10 чалавек. Гэтыя партызанскія групы, разам з іншымі, працягвалі барацьбу яшчэ доўгі час.

Інтэрнаваныя слуцкія паўстанцы былі пераведзеныя ў лагер у Беластоку, а потым – у Дарагуску і былі вызваленыя толькі ў траўні 1921 г., пасля ратыфікацыі расійска-польскай мірнай дамовы ад 18 сакавіка 1921 г. Частку ж афіцэраў Слуцкай брыгады польскія вайсковыя ўлады перадалі савецкаму боку, і яны былі расстраляныя. Гэта капітан Анастас Анцыповіч, камандзір 1-й Слуцкай брыгады да 3 снежня 1920 г. і капітан Антон Самусевіч, камандзір 1-га батальёну 2-га Грозаўскага палка.

Сярод слуцкіх паўстанцаў было шмат слаўных людзей. Адзін з іх Макар Краўцоў (Макар Мацвеевіч Касцевіч), аўтар гімну "Мы выйдзем шчыльнымі радамі", Іосіф Лапковіч, які разам з іншымі слуцкімі паўстанцамі прыняў чынны ўдзел у патрыятычнай дзейнасці Беларускай Рэвалюцыйнай Арганізацыі ў Заходняй Беларусі, а потым стаўся нацыянальным сакратаром кампартыі Заходняй Беларусі. Абодва загінулі ў турмах БССР. Сярод слуцкіх змагароў было шмат палітычных дзеячоў, афіцэраў і шарагоўцаў, інтэлігентаў і гараджанаў. Усе яны выступалі за незалежнасць роднай Беларусі.

Слуцкія паўстанцы, не зважаючы на значную лічбавую перавагу бальшавікоў, на здрадніцкую пазіцыю польскіх уладаў, падняліся на барацьбу за незалежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі, за самастойнасць сваёй дзяржавы і свайго народу.

Слуцкія паўстанцы за кароткі тэрмін здолелі ўтварыць баявыя адзінкі беларускага нацыянальнага войска, жаўнеры якіх, натхнёныя любоўю да Бацькаўшчыны, здолелі ў неспрыяльных умовах весці цяжкую і напружаную барацьбу супраць больш мацнейшага супраціўніка. Аднак у тых абставінах, якія склаліся ў канцы 1920 года, без якой-небудзь дапамогі звонку, пры варожай па сутнасці пазіцыі Польшчы, лёс паўстання быў прадвырашаны.

У акрэсе гістарычнага лёсу Беларусі пачатку XX стагоддзя Слуцкі збройны чын адыграў значную ролю ў вызваленчай барацьбе беларускага народа. Гэта была праява барацьбы за незалежную Беларускую дзяржаву з легальнай дэмакратычнай уладай.

Слуцкі збройны чын адзначаецца штогод беларускімі патрыятычнымі коламі ў Беларусі і за мяжой, а даты яго пачатку 27 лістапада названа Днём Герояў. У наш час Слуцкі збройны чын з'яўляецца не толькі гераічнай падзеяй у гісторыі беларускага народа, але і сімвалам барацьбы беларусаў за самастойную і незалежную дзяржаву, не звязаную ніякімі дзяржаўнымі дачыненнямі з іншымі дзяржавамі, перш за ўсё з Расіяй.

Жыве Беларусь! Жыве вечна!

Анатоль Грыцкевіч, прафесар, доктар гістарычных навук, акадэмік Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі.

Беларуская паэзія: дзень сённяшні, або Незвычайны дыялог за кубачкам кавы

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 4.)

М у з а: *А што астанія паэты такія нясмелыя, баяцца шчыра выказваць сябе, не рэагуюць востра на падзеі і з'явы паўсядзённай рэчаіснасці? Паэт жа, мабыць, грамадзянінам быць абавязаны. Ці памятаеце някрасаўскае?..*

К р ы т ы к: У нас традыцыйна складвалася так, што "паэт быў больш, чым паэт". Аднак сёння наўрад ці народ успрымае сваіх творцаў, як пракокаў, не тыя, відаць, часы. Я б не сказаў, што ўсе паэты Беларусі сядзяць як мышы пад венікам ці ценю свайго баяцца.

Яшчэ гадоў колькі таму, праўда, друкавалася столькі пафасных вершыкаў на адраджэнскую тэму, хоць бяры ты іх ды, як апенькі, касою касі. Сёння штосьці не чуваць тых кан'юнктуршчыкаў ды канфармістаў, бо прызвычаіліся яны пісаць па інерцыі, апяваць чарговую радасць перамен. Асобныя, не выключаю, разгубіліся, складаюць традыцыйна-посныя "вершаняты" (выраз А. Лойкі), якімі запруджваюць сённяшні літаратурны друк. Гэта ім, рыфмаплётам і прыхільнікам прынцыпу "абы ціха было", прысвячае свае радкі Ніл Гілевіч – адрасуе, выказваючы свой дакор і асуджэнне:

Пакуль з экрана тлуста-густа
Плыве хлусня, паклёп і глупства –
Ганіце рытмы, рытмагоны!
Званіце ў рыфмы, рыфмазвоны!

Пакуль народу робяць пойла,
Каб ён хлябаў і спаў спакойна –
Рабіце песні, віршаробы!
Хлябчыце пепсі, рыфмахлёбы!

За апошняе пяцігоддзе ў літаратуры нарадзілася паэзія духоўнага супраціву - супрацьстаяння ўціску свабоды і іншых чалавечых правоў, пратэсту супраць занядбання роднай мовы, насаджэння русіфікацыі, нязгоды з усім, што абражае нацыянальную годнасць. Палітычная лірыка ў абарону дэмакратыі, беларускай культуры і духоўнасці заняла прыкметнае месца найперш на старонках газеты "Народная воля". У рубрыцы "Паэт і час" пастаянна друкуюцца вершы нацыянальна-патрыятычнага зместу Ніла Гілевіча, Генадзя Бураўкіна, Алега Лойкі. А таксама на старонках гэтага выдання змешчаны творы надзённага грамадзянска-публіцыстычнага гучання іншых аўтараў: Сяргея Панізніка, Ніны Мацяш, Анатоля Зэкава, Яўгена Гучка, Эдуарда Акуліна, Леаніда Яўменава, Сяргея Чыгрына... Пра існаванне паэзіі духоўнага супраціву красамоўна засведчыў выхад паэтычнай кнігі А. Лойкі "Неўміручасць" (2000). Паэт і старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Някляеў, які выехаў у Польшчу па змушаных абставінах, у нізцы "Варшаўскія вершы" гаворыць пра палітыку так: "Пры ўладзе яшчэ свалачней, чым пры не...".

Наогул, уся публіцыстыка на грамадска значныя тэмы – гэта вынік устурбаванасці беларусаў пра свой сённяшні лёс і будучыню спрадвечных нацыянальных каштоўнасцяў. Сведчаннем таму назвы шматлікіх вершаў чытачоў "Народнай волі" – ад інваліда Другой сусветнай вайны, пенсіянера Фелікса Шкірманкова да вучня сярэдняй школы №4 г. Менска Сашы Лапціка: "Каб прачнуўся беларус", "Жыве Беларусь", "Насталі сумныя часы", "З болем у сэрцы", "Боль", "Краіна ланцугоў", "Мы не рабы", "Сцяг памяці" і інш.

Усё часцей з вуснаў паэтаў чуюцца малітоўныя апеляцыі да Бога з просьбай аб дапамозе і заступніцтве ў лёсе Беларусі. Але разам з тым асноўная лінія эмацыйнага напружання – матывы болю і гневу, любові да Бацькаўшчыны і яе святыняў. Сэрца беларускіх паэтаў не можа не жыць без веры і надзеі на светлы заўтрашні дзень роднага краю.

М у з а: *Якія наогул тонус сучаснай беларускай паэзіі на мяжы стагоддзяў?*

К р ы т ы к: Аптымізму ўсё ж малавата, пераважае іншы пачатак – элегічны, драматычны і трагедыйны. Уплывае на гэта Чарнобыль ды глыбокі крызіс – сацыяльны, эканамічны, нацыянальна-духоўны. Зыход стагоддзя не прынёс паэзіі, на жаль, урачыстых одаў і велічных гімнаў.

М у з а: *А што яшчэ такое нязвычнае ды пікантнае ёсць у паэзіі нашых дзён?*

К р ы т ы к: Не ведаю, чым бы яшчэ здзівіць шаноўную пані.

Вось друкуе Віктар Шніп "блатныя" вершы – кшталту тых рускамоўных тэкстаў, што ў дваровай кампаніі спяваюць пад гітару. Што ж, хай будзе і такое, як Шніпавы "Балада залатога ланцужка", "Балада прыгажуні" і іншыя "дваровыя" балады ды рамансы.

Ёсць у нас такое дзіва, як Бум-Бам-Літ – суполка, што робіць стаўку на літаратурны эпатаж, перфаманс, сюррэалістычны калаж. Лідэр гэтага авангарднага моладзевага руху – Зміцер Вішнёў, аўтар кніжкі "Штабкавы тамтам". Праўда, многія старэйшыя пісьменнікі ўспрымаюць паводзіны і тэксты бумбамлітаўцаў як "літаратурны маскарад" (А. Масарэнка). А што сярод іх ёсць здольныя і адметныя асобы – сумневу няма. Віктар Жыбуль, напрыклад, упершыню ў беларускай паэзіі стварыў паліндрамічную паэму "Рогі гор"(тэкст яе чытаецца аднолькава злева направа і справа налева). У сваіх творах ён выяўляе досціп, іронію і парадыйна-парадаксальны характар маўлення, як у вершы "Пра Карлсанаў".

На фоне традыцыйна-сузіральнай і апісальнай паэзіі прыдумствы моладзі і сапраўды выглядаюць дзівацтвам. Бумбамлітаўцы ўчыняюць гвалт над формай, прапануюць шмат рознай лухты ў выглядзе нечаканых кампазіцыйных камбінацый, і ўсё гэта бачыцца як выдаткі пераходнага творчага ўзросту. Здаецца, пра пагрозу лёгкага і бяздумнага вершапісання задумваецца адзін з аўтараў "мадэрновай" фармацыі:

Няўжо мы сябры-шкрабіпёры,
Браты-марнатраўцы свядомыя,
Патонем у тэкставым моры,
Геройскім учынкам натхнёныя?

М у з а: *А хто з самых маладых аўтараў абнадзейвае і дае спадзеўку на творчае разгаранне паэтычнага дару?*

К р ы т ы к: Будзем і надалей спадзявацца на маладое духоўна-творчае сілкаванне літаратуры. На старонках друку з'явілася нямала імёнаў дваццацігадовых і крыху маладзейшых аўтараў, у якіх, як падаецца, галоўныя паэтычныя набыткі яшчэ наперадзе. Тым не менш сваімі першымі кніжкамі і публікацыямі на сябе прыкметна звярнулі ўвагу Алесь Пашкевіч і Алесь Дуброўскі, Віктар Слінко і Сяргей Патаранскі, Янка Лайкоў і Арцём Кавалеўскі, Ярына Дашына і Ілона Сцяцко, Марыля Лагодзіч і Наталля Дзівіна...

І яшчэ хацелася б, каб мы памяталі пра адзін важны момант: сапраўдная паэзія – рэч элітарная, а не масавая. У літаратуры застаюцца толькі асобы. Бо чаго, а рознага вершапісання і рыфмаплёцтва сёння хапае, пра што, зрэшты, можа яскрава пасведчыць "Грамафон" – паэтычная старонка газеты "Наша Ніва" і змешчаныя тут шматлікія тэксты. Ды і прафесійныя літаратары далёка не заўсёды на высокім узлёце ствараюць вершы, дэманструюць інфантыльнасць паэтычнага мыслення:

Халады. Каля
Самага ложка стаўлю
Абагравальнік.

Калі гэта Паэзія, то, даруйце, што такое творчы сверб ці творчыя патугі?

М у з а: *А што можна сказаць пра майго паэта як творцу? Я ж натхняю яго як магу...*

К р ы т ы к: Гадоў за дзесяць таму ён пісаў неблагія вершы. Цяпер прырастае да крэсла і вучыць пісаць іншых. А ці сумяшчальныя рэчы – кіраўнічае крэсла і высокая паэзія? Гэты паэт марыць, што хутка атрымае Дзяржаўную прэмію, прыдбае афіцыйнае прызнанне. Вось яму і не да музы, душэўнага трымцення і натхнёнага паэтычнага гарэння.

М у з а: *Нядаўна я прачытала спавядальна-ўсхвалявальныя радкі адной беларускай паэткі:*

"О, як хораша ноччу не спаць // І прыгожыя вершы пісаць!" *Не магла не пазайздросціць ёй і яе музе-апякунцы...*

Выдаецца толькі па-беларуску

Лідскі Летапісец

Народ, які не ведае свайго мінулага, не мае будучыні

Краязнаўчы, гістарычна-літаратурны часопіс

№ 3 (11) ЛІПЕНЬ - ВЕРАСЕНЬ 2000 г.

У НУМАРЫ:

Былое паселішча

Г. Даўгашэй, в. Ёйны Воранаўскага раёна, Гарадзенскай вобласці.

У Лідзе выйшаў чарговы нумар краязнаўчага, гістарычна-літаратурнага часопіса часопіса "Лідскі летапісец". Гэта ўжо 11-ты нумар адзінага рэгіянальнага часопіса такога кшталту ў Беларусі.

У часопісе: кроніка Ліды, Лідскі гістарычны каляндар, артыкулы, прысвечаныя ўдзелу лідскай харугвы ў Грунвальдскай бітве, да 120 годдзя з дня нараджэння Вацлава Іваноўскага, пра дзейнасць Мацея Догеля, пра грамадзянскую вайну на Лідчыне ў 1944-1954 гадах, пра элементы готыкі ў архітэктуры Лідчыны, пераклад нататкаў Мірона Браніслава Нарбута, вершы на гістарычную тэматыку У. Руля і Г. Даўгашэй. У часопісе надрукаваны самы старажытны з вядомых беларускіх гімнаў "Багародзіца". Па просьбе шматлікіх чытачоў мы друкуем гэты гімн у "Нашым слове".

Ба - га - ро - дзі - ца, Дзя - ві - ца,
Бо-гам слаў- ле - на Ма - ры - я!
У твай - го Сы - на, Гас - па - дзі - на,
Ма - ці ве - ліч - на, Ма - ры - я,
Нам лас-кі пра-сі спа - слаць. Кы-ры-е э - лей - со н
Ты дзе - ля Хрыс-ці - це - ля Бо - жы - ча,
па -чуй га - ла - сы, Ча - ла - ве - чы дум - кі споўнь
І ма-літ - ву на - шу к Та-бе, А даць рач нам,
Мо - лім Ця - бе: Ва ўсім све-це збож-ны па - быт,
Па жы-во-це веч-ны ў ра - і быт. Кы-ры-е э - лей - сон.

Багародзіца

Мелодыя 13-га стагоддзя. Сучасная апрацоўка тэксту Яўгена Бартніцкага (Санкт-Пецярбург).

Багародзіца,
Дзявіца,
Богам слаўлена Марыя!
У твайго сына,
Гаспадзіна,
Маці велічна, Марыя,
Нам ласкі прасі спасласць.

Кырые Элейсон.

Ты дзеля
Хрысціцеля,
Божыча пачуй галасы,
Чалавечы думкі споўнь
І малітву нашу к Табе
А даць рач нам,
Молім Цябе:
Ва ўсім свеце збожны пабыт,
Па жывоце вечны ў раі быт.

Кырые Элейсон.

На "Лідскі летапісец" можна падпісацца

На часопіс "Лідскі летапісец" можна падпісацца ў кожным аддзяленні сувязі Гарадзенскай вобласці.

У каталогу падпіскі на 2001 год "Лідскі летапісец" знаходзіцца на старонцы 42, у раздзеле "Абласныя газеты". Часопіс выходзіць адзін раз на квартал. Кошт падпіскі для індывідуальных падпісчыкаў 231 рубель на квартал, кошт ведамаснай падпіскі 2,45 рублёў на квартал. Рэдакцыя рэкамендуе падпісвацца на паўгода, таму што, хоць цэны на сам часопіс падымаць ніхто не збіраецца, але паштовыя тарыфы могуць вырасці ў любы момант.

У каталогу пазначана, што падпіска афармляецца толькі на тэрыторыі Гарадзенскай вобласці. На тэрыторыі астатняй Беларусі можна падпісацца, даплаціўшы за дастаўку.

У 2001 годзе "Лідскі летапісец" прадоўжыць друк матэрыялаў з гісторыі Ліды, Лідскага павету і Лідскага раёна. Разам з тым часопіс гатоў некалькі пашырыць тэматыку і геаграфію і пры наяўнасці цікавых аўтэнтычных матэрыялаў выйсці за межы рэгіёну.

Рэдакцыя запрашае да супрацоўніцтва студэнтаў і аспірантаў гістарычных спецыяльнасцяў, якія працуюць над тэматыкай Лідскага рэгіёну. Адрас рэдакцыі: 231300, Ліда-2, п/с 7.

Ф. СП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету / часопіс 00257 (індэкс выдання)

Лідскі летапісец
(назва выдання)

На 2001 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
X	X	X									

Куды
(паштовы індэкс) (адрас)

Каму
(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

ПВ	месца	літар

на газету / часопіс 00257 (індэкс выдання)

Лідскі летапісец
(назва выдання)

Кошт	падпіскі	231 руб.	Колькасць камплектаў	1
	пераадрасоўкі	руб.		

На2001 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
X	X	X									

Куды
(паштовы індэкс) (адрас)
Каму
(прозвішча,ініцыялы)

Зарэгістраваны часопіс "Ад лідскіх муроў"

Ад лідскіх муроў
№ 4
2000 г.
г. Ліда

11 лістапада 2000 года Дзяржаўны камітэт Рэспублікі Беларусь па друку выдаў Пасведчанне № 1542 аб рэгістрацыі літаратурна-мастацкага часопіса "Ад лідскіх муроў". Заснавальнікам часопіса выступіў Станіслаў Суднік.

Пасля рэгістрацыі часопіс мусіць некалькі змяніць арыентацыю. З чыста літаратурнага часопіс становіцца ў значнай ступені культуралагічным, частка плошчы будзе выдзяляцца для матэрыялаў, якія будуць адлюстроўваць культурнае жыццё Ліды і Лідчыны. У гэтым плане прадугледжваецца цеснае супрацоўніцтва з аддзеламі культуры гарвыканкаму і райвыканкаму. Як і "Лідскі летапісец", часопіс будзе цалкам беларускамоўным.

Дзяржаўны камітэт Рэспублікі Беларусь па друку

ПАСВЕДЧАННЕ
аб рэгістрацыі
перыядычнага выдання

№1542

Назва	«Ад лідскіх муроў»
Від перыядычнага выдання	часопіс
Мова (ы)	руская, беларуская
Месцазнаходжанне перыядычнага выдання	вул. Зарэчная, 5-17, 231300, г. Мінск
Тэрыторыя распаўсюджвання	г. Ліда, Лідскі раён, раёны Гродзенскай вобласці
Заснавальнік	Суднік Станіслаў Вацлававіч

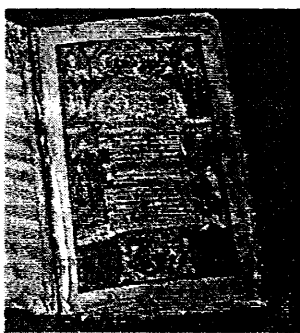
Юлія Бузёнак

МУЗЕЙ, ЯК РОДНЫ ДОМ, АБО ДЗЕ ЖЫВУЦЬ РОЗНАКАЛЯРОВЫЯ РЭЧЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ І КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСІ

Сёння я сустракаюся з Гісторыяй... Трэба толькі пераадолець некалькі прыступкаў лесвіцы – і я апынуся у сэрцы Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі. Ідучы туды, я перабіраю ў памяці звесткі, якія захаваліся з заняткаў па гісторыі і сусветным мастацтве.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі быў заснаваны 31 студзеня ў Менску, як Беларускі дзяржаўны гісторыка-краязнаўчы музей. З 13 лістапада 1964 года ён атрымаў назву Дзяржаўны музей БССР. Пад гэтай назвай ён быў адкрыты ў 1967 годзе. А ўжо з 1992 года музей мае сучасную назву. Плошча 10 экспазіцыйных № 15, № 10 і інш. выставачных залаў 1214 квадратных метраў. Паводле звестак за 1998 год у музеі знаходзіцца больш за 250 тыс. экспанатаў асноўнага фонду. У фондах музея зберагаюцца шматлікія калекцыі археалогіі, нумізматыкі, сфрагістыкі, керамікі, народнага строю, выяўленчага мастацтва (какафанічныя, непаўторныя творы Язэпа Нарцызавіча Драздовіча - унікальныя рэчы. Пра Драздовіча пісаў А. Ліс, даследчык творчасці мастака: "Драздовічаў жыццёвы ідэал мастака і чалавека заключаўся ў ісціне..." У фондах таксама зберагаюцца калекцыі народнага мастацтва, іканапісу, шкла, фотадакументальных і пісьмовых крыніц. Да ўнікальных помнікаў адносяцца рэшткі першабытнага жытла з касцей мамантa (18-16 тыс. да н.э.), неалітычныя прылады працы з крэменездабыўных шахт, драўляная фігурка чалавека (канец 3 – пачатак 2-га тыс. да н.э.), старажытны паганскі ідал (6 ст.). Сярод твораў сярэдневяковага рамяства і мастацтва ўпрыгожанні з косці, шкла і бурштыну, металічныя абразкі, разьбяныя алтарныя вароты, драўляная культавая скульптура, слуцкія паясы, паліхромная кафля, урэцкае і налібоцкае шкло. У зборы старадрукаў і рукапісаў – выданні беларускіх друкарных станкоў,

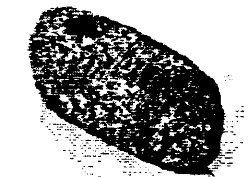
Ірмалогій. Тытульны аркуш. 1651 г.

беларускіх друкарняў 16-18 ст., у тым ліку "Мінея на сакавік і красавік" (1521, Тураў), "Служэбнік і Тыпікон" (16 ст.), "Ірмалогій" (1651, Куцейна), каралеўскія і княжацкія граматы з віслымі пячаткамі 16 стагоддзя. Музей захоўвае больш 80 манетна-рэчавых скарбаў, знойдзеных на тэрыторыі Беларусі. Нумізматычная калекцыя ахоплівае перыяд ад манет старажытнага Усходу, Грэцыі, Рыма да сучаснасці. Сфрагістычная калекцыя ўключае канфесійныя, асабістыя пячаткі, у т.л. пячатку Галоўнага трыбуналу ВКЛ 1788 г. У музеі захоўваюцца найбольш поўныя у Беларусі калекцыі народнага строю, меднага посуду, керамікі ўсіх этнаграфічных рэгіёнаў. Фотадакументы адлюстроўваюць шырокі спектр гісторыі Беларусі, уключаючы асабістыя матэрыялы дзеячоў гісторыі і культуры. Сярод іх каля 200 малюнкаў радаводаў бел. шляхты. А яшчэ ёсць калекцыя бел фотамайстроў: Соміра Юхніна, Майсея Напельбаума. А таксама фотаальбом сям'і Францішка Багушэвіча, дакументы і асабістыя рэчы Максіма Багдановіча. У фондах таксама прысутнічаюць матэрыялы дзейнасці віленскай рэдакцыі "Нашай нівы", дакументы, перыядычныя выданні, графічныя работы перыяду 1-й сусветнай вайны, дакументы перыяду станаўлення беларускай дзяржаўнасці (дзейнасць органаў БНР у Менску, Коўне, Празе, утварэнне БССР), перыёдыка Заходняй Беларусі 1920-1930-х г.г. Музей мае рэстаўрацыйную майстэрню, бібліятэку (22 тыс. тамоў), фоталабараторыю. Супрацоўнікі гэтага "храма муз" праводзяць навукова-даследчую і асветніцкую работу. Штогод арганізуецца больш за 10 выстаў.

Вось якую ўстанову я сёння наведаю. Вядома, гэта адбудзецца не ўпершыню. Яшчэ з маленства захавалася ў маёй памяці велізарная гармата, якая нібы заснула вечным сном пры ўваходзе ў музей. І ўсё ж... Кожны раз я заўважаю нешта новае, нават калі музей, як родны дом.

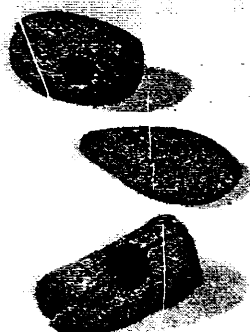
Першая стацыянарная экспазіцыя, у якую я трапіла, гэта "Старажытная Беларусь" (першабытная эпоха і сярэдневякоўе). Як я ўжо казала, Нацыянальны музей – гэта гісторыя, і, як у навуцы, у ім усё пачынаецца з палеаліту. За шклом захоўваюцца асколкі тагачаснага жыцця: прылады працы і зброя: скрабкі, разцы, нажы. А побач, як увасабленне сусветнай прыгажосці, старажытная Венера. Менавіта так называюць прымітыўныя жаночыя фігуркі, якія існавалі па ўсёй Еўропе. Гэта нейкі абагульнены вобраз жанчыны-маці, сімвал урадлівасці і захавальніцы агменю. Беларуская Венера не мае галавы, але яна і непатрэбная сімвалу, першабытны скульптар не імкнуўся адлюстраваць канкрэтную жанчыну.

Зрабіўшы некалькі крокаў, я апынулася ў эпосе мезаліту. Тут, сярод разнастайных прылад працы і

Сякера. 3 тыс.да н.э.

зброі, вылучаюцца наканечнікі стрэл – гэта сведчыць пра з'яўленне і распаўсюджванне лука, які стаў эфектыўнай дальнабойнай зброяй пры паляванні. Лук быў першым механічным прыстасаваннем, вынайдзеным чалавекам. Але час ідзе няспынна: і я бачу рэканструкцыю неалітычнай крэменездабыўнай шахты – напружаныя фігуры людзей, прылады працы у мускулістых руках, цяжкая была ў іх праца. Побач можна ўбачыць наканечнікі дроцікаў, матэрыялы з археалагічных помнікаў Асавец-ІІ, Добры бор, Крывіна, Трафімавы кусты (арнаменціры, гліняны посуд, грузілы). Наступныя часткі экспазіцыі–бронзавы век (гліняны посуд, вырабы з бронзы: чароўная дыядэма тагачаснай прыгажуні, бранза-

Матыкі. Кан. 3-пер.пал.2 тыс. да н.э

лет, нож), баявая зброя 10-15 ст. (арбалет /муляж/, штык, шчыт, кальчуга, шолам), зброя 16-17 ст.: палаш, арбалет, шпага, меч (Заходняя Еўропа). У межах экспазіцыі "Старажытная Беларусь" можна ўбачыць медны збан 19 ст., куфаль з награвіраванымі кветкамі (17 ст., Рэч Паспалітая, волава).

А ў адной з шматлікіх ніш, амаль нябачны, партрэт Станіслава Радзівіла, які нібы аглядае ўсю залу, затрымліваючы позірк на рэчах, якія належалі прадстаўнікам яго роду (мініяцюры Радзівілаўскага летапісу 15 ст.). Гэта лысы, поўны мужчына ў чырвоным сукмане. І хоць я ніколі не сустракалася з Радзівіламі, я адчуваю, што Станіслаў – сапраўдны Радзівіл.

У асобнай зале цудоўная бібліятэка, але позірк затрымліваецца на друкарскім станку 16 ст. (гэта, на жаль, мадэль). На станку такога тыпу (гутэнбергавым) Ф. Скарына друкаваў свае кнігі ў Празе ў 1517-1519 і ў Вільні ў 1522-1525 гг. Вакол сцен – шафы з кнігамі. Напрыклад, Л. Зізаній, "Катэхізіс", Горадня, 1783 г., "Дзіоптра альбо Зерцала", 1698, Магілёў, Друкарня М. Вашчанкі.

Экспазіцыя "Старажытная Беларусь" вельмі вялікая, багатая. Але мяне чамусьці вельмі ўразіла невялікая выява Хрыста, фрагмент скульптуры 17 ст. "Хрыстос перад Пілатам". У маленькай, здаецца бездапаможнай, фігуры можна заўважыць столькі годнасці, бяссмерця, цеплыні і годнасці. Я амаль пачула словы, якія б мог, напэўна, сказаць нам Хрыстос: "Хай сыдзе святая патрэба красы ў вашы душы, хай пральецца на вас і вашых нашчадкаў поўная чаша натхнення". Як добра, што жорны стагоддзяў не паспелі змалоць зернеткі велічы, умельства і славы беларускіх майстроў.

"Старажытная Беларусь" не адзіная стацыянарная экспазіцыя ў музеі. Ёсць яшчэ экспазіцыі "Стары гарадскі побыт" (19 –пач. 20 ст.), "З гісторыі зброі", дзе можна гадзінамі разглядаць разнастайныя мячы, арбалеты. На жаль, вельмі многія з іх – муляжы. Таксама існуе экспазіцыя "Старадаўняя геральдыка Беларусі.", якая знаёміць нас з гербамі і пячаткамі. Герб – гэта адзнака гонару і пашаны шляхты і магнатаў. У зале прадстаўлены гербы "Равіч" і "Ястрабец" (з мястэчка Мір Карэліцкага р-на Гарадзенскай вобл.), чугун, ліццё, 17 ст., герб "Ліс" – прыватнаўласніцкі герб, якім карысталася больш за 200 родаў Беларусі, Украіны, Польшчы, Літвы, у т.л. Ваньковічы, Наркевічы – Ёдкі, Парчэўскія, Сапегі, Свірскія. У чырвоным полі – сярэбраная, двойчы перакрыжаваная страла, клейнод – над прылбіцай з каронай, - верхняя палавіна чырвонага ліса. Існавала некалькі варыянтаў гэтага герба. У ВКЛ ён вядомы пасля Гарадзельскай уніі 1413 г. Музей знаёміць нас з гербам, які выканаў Г. Чысты ў 1995 г. (тканіна, апліkацыя).

У гэтай зале не адразу заўважыш сапраўды ўнікальную рэч-пячатку Галоўнага трыбуналу ВКЛ, 1788 г.. У цэнтры на шчыце, аздобленым гірляндамі, пад княскай каронаю – дзяржаўны герб "Пагоня". Пад ім унізе, над каронаю можна ўбачыць княскі герб "Дуб".

Таксама існуюць і часовыя экспазіцыі. У той час, калі я трапіла ў музей, працавала выстава "Беларускі фотаальбом. Майстры айчыннай фатаграфіі. Кан. 19-пач.20 ст.", "Рэтра-2" (мастацкая фатаграфія 60-80-х г.г. з фондаў клуба "Мінск") і "Піктарыяльная фатаграфія" (міжнародная сучасная фатаграфія).

Выстава айчыннай фатаграфіі знаёміць з раннімі творамі такіх прызнаных у свеце класікаў фатаграфіі як партрэтыст Майсей Напельбаум і пейзажыст Ян Булгак, якія нарадзіліся ў Беларусі. Сярод аўтараў, прадстаўленых на выставе – таленавітыя майстры краязнаўчай фатаграфіі – Сомір Юхнін. (1870 -?).

Вось яго фотаздымка "Лірнікі на Слуцкім кірмашы", Слуцк. 1909 г. Двое сялян, своеасаблівыя слуцкія сымоны-музыкі з лірамі, побач з імі – шапка, у якую збіраюць грошы. Прывабліваюць фотаздымкі "Песенніца-беларуска з вёскі Серагі Слуцкага павету", Слуцк. 1908 г., "Пляценне лапця. Тып паляшучкі з-пад Мазыра", Слуцк. 1908 г.. Усе яны – простыя сяляне, але ж вы не бачылі іх вачэй! Мы знаёмімся таксама з майстрамі краязнаўчай фатаграфіі – Львом Дашкевічам (1882-1957), "Па дарозе з Лошы ў Даўгінічы", Ігуменскі павет. 1923 г., Ісаакам Сербавым.

Цікавыя з гісторыка-мастацкага пункту гледжання работы менскага фотамайстра Вікенція Барэці, прафесійнага фатографа і пажарнага Рыгора Міранскага (1876-?). Яго фотаздымак "Пажарнае таварыства каля будынка Галоўнага дэпо пад час праводзінаў старшыні таварыства П. Глінкі ў Санкт-Пецербург 15 кастрычніка 1913 г." вылучаецца сярод іншых, - усе пажарныя ў святочным адзенні, а сярод іх – дзве мініяцюрныя дзяўчынкі. Цікавыя фотаздымкі Сігізмунда Юркоўскага, вынаходніка маментальнага фотазатвору з Віцебска.

Пра тое, якія пачуцці ахоплівалі наведвальнікаў выставы, можна зразумець, прачытаўшы некалькі радкоў у кнізе водгукаў: "Выставка замечательная. Единственное пожелание – цену за билет нужно устанавливать выше, искусство просто бесценно". "Есть столько прекрасного в обычном!?" "Уважаемые сотрудники музея! Работы, представленные на этой выставке, представляют собой великую ценность. Мастерство людей, которые делали эти работы, просто потрясает. Спасибо вам за то удовольствие, которое принесла нам эта выставка".

Я лічы, што сапраўды ў музеі захоўваюцца цудоўныя, непаўторныя экспанаты, і не адзін, не два, не тры разы, а амаль кожны месяц можна прыходзіць сюды і кожны раз адкрываць для сябе Амерыку, і знаходзіць казачную Атлантыду.

Але, на жаль, музей знаходзіцца ў маленькім, амаль непрыстасаваным будынку. Тэатр, як вядома, пачынаецца з вешалкі, а музей павінен пачынацца з тратуару перад будынкам.

"Наша Перамога" кіруецца на Слуцак

Чарговае рэтрападарожжа на старажытных аўтамабілях класу "Перамога" плануе правесці Таварыства абароны помнікаў тэхнікі і транспарту "Наша Перамога" сумесна з кніжнай выставай ТБМ. Гэтым разам мэтай паездкі стане Слуцак, дзе 26-га лістапада (нядзеля) мусяць прайсці ўрачыстасці ў гонар 80-х угодкаў Слуцкага збройнага чыну. Ахвочыя ўзяць удзел у рэтрападарожжы звяртайцеся на выставу ТБМ з 11-й да 19-й апроч выходных.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік: ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі: № 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі: 220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў: 231300, г. Ліда-2, п/с 7.
lingvo.grodno.by

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Алесь Гурыновіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 20. 11. 2000 г.
Наклад 2900 асобнікаў. Замова № 2831
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 215 руб., 3 мес.- 645 руб.
Кошт у розніцу: 50 руб.